SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

GODINA III
BROJ 5

Uredništvo: Francuska 7, tel. 28-098
Administracija: Francuska 5, tel. 28-490

BEOGRAD, UTORAK 31 JANUAR 1950

LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO

PRIMERAK
3 DINARA

JOŠ JEDNO PRIZNANJE KNJIŽEVNICIMA

Milivoje RISTIĆ

U novom Zakonu o socijalnom osiguranju radnika i službenika što ga je ovih dana izglasala Narodna skupština ne manifestuje se samo briga naše Partije i Vlade o radnim ljudima koji čine herojske podvige za ostvarenje Petogodišnjeg plana i izgrađuju socijalizam u našoj zemlji, već se u isto vreme daje priznanje i književnicima koji su isto tako, zajedno sa ostalim trudbenicima naše zemlje neimari novog života. Zakon o socijalnom osiguranju predviđa da Vlada FNRJ može socijalno osiguranje potpuno ili delimično proširiti na književnike, umetnike i druge kulturne radnike. Zakonom se pruža mogućnost da se književnici i umetnici, kao i svi ostali trudbenici, osiguraju u slučaju bolesti, gubitka sposobnosti za rad, starosti i smrti. Ova zakonska odredba pretstavlja ogroman korak napred prema stanju koje je postojalo u staroj Jugoslaviji. U kapitalističkoj Jugoslaviji književnici nisu uživali stvarno nikakvu zaštitu. Od oslobođenja do danas sa razvojem naše socijalističke države proširivala se i produbljivala i zaštita književnika. Ostvaren je u tom pravcu čitav sistem u kome novi Zakon o socijalnom osiguranju pretstavlja vrlo značajnu etapu.

Ako se posmatra danas položaj književnika, videće se da je izmena društvenih odnosa u našoj zemlji u osnovi promenila i društveni i materijalni položaj književnika. S jedne strane istinsko poštovanje književnosti, umetnosti i nauke, a sa druge strane primena jednog od osnovnih zakona socijalizma — principa nagrađivanja prema radu: od svakog prema njegovim sposobnostima, svakome prema njegovom radu — omogućili su pravilno rešenje materijalnog položaja književnika koje je u ranijim uslovima bilo nemoguće. Danas je književnik zaštićen kao i svaki drugi radnik i njegov rad je dobio određenu materijalnu vrednost. Vrednost rada književnika ne zavisi više od volje izdavača, već je za svaku materiju, s obzirom na vrednost i količinu, određena nagrada koja pretstavlja pravičnu nagradu za rad. Time su postavljeni i dati materijalni uslovi i mogućnosti da se književnik, kao i svaki drugi trudbenik u našoj zemlji, posveti svom radu kao profesiji. Mi smo u prošlosti imali velikih pisaca u pogledu vrednosti njihovih radova, ali su ti pisci, pritisnuti borbom za egzistenciju, samo mali deo svoga vremena mogli da posvete književnosti, zato što se od nje nije moglo živeti. Književnika je za života pratila beda, gladovanje i potucanje, a posle smrti, prema značaju njegovog dela, slava, spomenik i sentimentalne reči o teškom životu. Tako je bilo u prošlosti. Bilo je potrebno da književnik ima neko drugo zanimanje kao glavno, da bude lekar, advokat, profesor i dr. — pa da osigura svoj život.

Postojala je tada i teza da smo mala zemlja, da imamo mali broj čitalaca i da u našim uslovima ne može ni da se zamisli profesionalni književnik koji živi samo od svoga rada. Kao najubedljiviji dokaz za potvrdu svega ovoga isticalo se da postoji kriza knjige. I zaista dugo se u staroj Jugoslaviji vodila diskusija o krizi knjige, ali ta diskusija nikad nije dodirnula u koren, u suštinu stvari, već se zadržavala na uskom terenu postavljenih problema koji su bili apstraktni i magloviti. A baš u to vreme — neki izdavači obogatili su se na knjigama.

Kultura danas nije više ono što je dostupno samo malom broju ljudi. Ljudima su danas otvorene oči i oni hoće znanje. Na taj način, ma da je broj stanovnika u našoj zemlji jedva nešto veći no ranije, broj onih koji traže knjigu desetostruko je veći. Knjiga danas ne leži godinama u rafovima i magacinima knjižara, već ako se ne uzme za mesec ili dva, više se neće dobiti, jer je rasprodata. Danas se može govoriti o »krizi knjige« utoliko što ona brzo nestaje sa tržišta, jer su tiraži knjiga relativno mali prema potrebama.

U toj izmenjenoj stvarnosti, izmenio se i položaj književnika. Zakon o zaštiti autorskog prava koji je objavljen 1946 godine nije regulisao samo materiju autorskog prava, odnos autora i izdavača, autora i onih što objavljuju, prerađuju, izvode, reprodukuju i prevode njihova dela, već je zaštitio prava autora na jedan način koji ranije nije mogao ni da se zamisli. To će najbolje da se vidi ako se uporedi Zakon o zaštiti autorskog prava u bivšoj Jugoslaviji i novi Zakon donet u FNRJ. Naš novi Zakon o zaštiti autorskog prava nije samo usvojio savremene principe autorskog prava i prilagodio ih našoj stvarnosti, već je pružio i stvarnu zaštitu autorima za njihov rad. Na osnovu čl. 23 Zakona doneta su Opšta uputstva o visini autorskih honorara za beletristiku, poeziju, naučni rad, objavljivanje kompozicija itd. Na taj način određena je vrednost književnog i umetničkog rada i omogućeno je autorima da žive od njega, što je ranije bilo nemoguće. Prilikom određivanja nagrada za književni rad postavljeni su isti principi kao i za svaki drugi rad s obzirom na količinu i vrednost rada.

Kod nas je danas materijalni problem književnika rešen, uništena je eksploatacija čoveka čovekom i u ovome slučaju date su velike mogućnosti za razvoj književnosti, umetnosti i nauke.

U našoj stvarnosti književnost nije više egzotičan ukras, već je postala nasušna potreba najširih masa. Ima mnogo čitalaca knjiga, mnogo gledalaca u pozorištima i bioskopima, i svi oni traže dela naših pisaca, našu problematiku, sliku naše stvarnosti. Književnik nikada nije bio u bližem kontaktu sa narodom od njega danas milionske mase očekuju nove pesme, nove pripovetke, nove drame i romane.

U našoj socijalističkoj stvarnosti ne samo da je izmenjen materijalni položaj književnika koji rade i stvaraju, nego je izmenjena i njihova društvena funkcija. Ona je postala mnogo značajnija i mnogo odgovornija nego što je ikada ranije bila.

Da bi književnik zaista mogao da bude i slikar i gradilac novog života, naša Partija i Vlada svojom brigom pružaju mu mogućnost za stvaralački rad. Odredba kojom su obuhvaćeni i književnici u novom Zakonu o socijalnom osiguranju pretstavlja još jedno veliko priznanje, ali isto vreme obavezuje književnike da rade i stvaraju, da svojim delima odražavaju lepotu naše socijalističke stvarnosti.

Skupština društva književnika Hrvatske

U Zagrebu je 22 januara održana Glavna godišnja skupština Društva književnika Hrvatske. Pre nego što je skupština otpočela sa radom odana je počast umrlim članovima Društva Vladimiru Nazoru i Anti Bogliću.

Referat o radu u proteklој godini održao je sekretar Društva Petar Šegedin. On je u početku istakao neodvojivost naše književnosti od napora u socijalističkoj izgradnji zemlje i osvrnuo se na principijelnu borbu koju vode naši narodi, Partija i njeno rukovodstvo za ravnopravne odnose među socijalističkim zemljama.

Jedan deo referata Šegedin je posvetio radu Društva. Društvo književnika Hrvatske ima 73 člana i 10 kandidata. Iako se povećao broj članstva, u Društvu se ne oseća rad i prisutnost mladih u onom obimu kao što bi to trebalo. Tokom prošle godine Društvo je primilo novčane poklone u iznosu od 285.000 dinara, a na ime pomoći ono je dalo članovima ili njihovim porodicama 100.000 dinara. Počela je adaptacija jedne vile u Samoboru u rad ni dom Društva književnika Hrvatske, a dotacija u visini od milion dinara, dobivena od Ministarstva prosvete, utrošiće se za uređenje Kluba kulturnih radnika

Govoreći o radu sekcija Šegedin je istakao da je najbolje rezultate postigla Sekcija omladinske literature. Njen najveći uspeh je ostvarenje saradnje s redakcijom »Pionira«. Ozbiljne napore čini i sekcija proze, dok su sekcije drame i kritike manje aktivne. Najslabije stanje je u sekciji poezije. Dve nove sekcije, prevodilačka i filmska, ozbiljno traže puteve za rad.

U referatu je dalje istaknuto da su članovi Društva živo sudelovali na javnim kulturnim priredbama u Zagrebu i unutrašnjosti. Jedna grupa članova posetila je Sloveniju i tamo održala nekoliko književnih večeri.

Tokom prošle godine izdane su dve knjige poezije, 10 knjiga proze, 3 knjige kritika i eseja, 5 drama i 2 dela iz omladinske književnosti. U izdanju izdavačkog preduzeća »Zora« izići će celokupna dela Ivana Gorana Kovačića, Vladimira Nazora i Miroslava Krleže.

Vidni rezultati postignuti su na polju prevodilačke delatnosti. Vredan doprinos našoj kulturi u toj oblasti pretstavljaju pesnički prevodi Puškina, Getea, Gorkog, Bezruča i Prešerna na kojima su radili G. Krklec, M. Kombol, D. Cesarić, D. Tadijanović, G. Vitez i drugi.

I na stvaranju filmskih scenarija radili su članovi Društva. Film Jože Horvata »Zastava« već je prikazan, a Vjekoslav Kaleb napisao je scenarij za film »Vrata od grada«. Novak Simić i Slavko Kolar takođe završavaju svoje scenarije.

Osvrćući se na društvene revije i časopise P. Šegedin je istakao da će se »Republika« pojaviti ove godine u novom obliku. Nov časopis pokreće i »Matica Hrvatska«. »Hrvatsko kolo« nastaviće sa svojom praksom da svoje brojeve posvećuje pojedinim krupnim problemima našeg javnog i kulturnog života.

Na kraju referata P. Šegedin je podvukao potrebu veće saradnje književnika Hrvatske u »Književnim novinama« i ukazao na široke mogućnosti koje im se pružaju u njihovom daljem poslu.

Posle diskusije izabran je nov Upravni odbor. Za pretsednika je izabran Slavko Kolar, za potpretsednike Marin Franičević i Vlado Popović, a za sekretare Petar Šegedin i Grigor Vitez.

Sa skupštine su upućeni telegrami drugu Titu i dr. Vladimiru Bakariću.

—Tako otići—

Otonu Župančiću i Vladimiru Nazoru

Tako otići.
Zadnjim dahom dati
sve što još može
krv da struji
Nikad domovinu
ostavljati
kišama rustim
i oluji.

Biti bor
na golom grebenu,
ostrva komad
na sinjoj pučini,
poljubac sunca
svelom nevem
pokloniti svetlost
u daljini.

Konjanik što ispred
ratnika jezdi
bez straha od smrti
i od strela,
izvor šumski,
sjaj na zvezdi,
usred noći
svetlost bela.

Otići samo
sa pesmom što plane
ko kad u julu
gori borje,
koračati lako
peku rane,
nositi na usni
praskozorje.

Vi niste mrtvi.
Život traje,
taj život
kog ste rasejali,
a šum pučine
ne prestaje
sve dok o obale
tuku vali.

Vali su večni,
gordi vali
ko i vašeg hoda
svetle stope,
iz njih se oganj
zora pali,
od njih se snegovi
hladni tope!

1949

Slobodan MARKOVIĆ

O JEDNOJ MUZIČKOJ SMOTRI

Prva savezna smotra sindikalnih umetničkih društava, održana u vremenu od 18 do 25 o. m. pokazala je vidne rezultate petogodišnjeg rada na kulturnom i umetničkom uzdizanju naših trudbenika.

Delatnost sindikalnih kulturno-umetničkih društava možemo pratiti još u staroj Jugoslaviji, kada su ona okupljala sindikalno organizovane radnike i nameštenike i pod vođstvom Komunističke partije vaspitavale ih u duhu borbe protiv eksploatatorskih režima. Već tada su ona mnogim svojim članovima, najčešće radnicima i radničkoj omladini, postala prva škola obrazovanja a ujedno i organizacije pomoću kojih je Partija uspešno vodila borbu za idejnu umetnost. Kasnije, u narodnooslobodilačkoj borbi, mnogi članovi ovih društava nalaze se u prvim redovima borbe za oslobođenje i društveni preobražaj naše zemlje. Za vreme rata kako pri našim vojnim jedinicama tako i u pozadini, teče intenzivni kulturno-umetnički rad, pri čemu se koriste i iskustva iz rada predratnih kulturno-umetničkih društava.

Ali tek posle dovršenja Narodne revolucije i po uspostavljanju vlasti radnog naroda sazrevaju uslovi za puni razvoj kulturnog i umetničkog rada sindikalnih društava u našoj zemlji. Sindikalna umetnička društva postaju jedan od važnih oblika prosvetne politike naše Partije. U toku proteklih pet godina od oslobođenja, veoma se razgranala mreža sindikalnih umetničkih društava, koja u raznim sredinama, vezana za pojedine sindikalne strukovne saveze ili područja, uspešno šire umetnost i kulturu među radnicima i nameštenicima naših fabrika, radilišta i ustanova. Delatnost ovih društava odvija se u pravcu uzdizanja samih aktivnih članova društva, s jedne, i širenju umetnosti i kulture u masama putem raznih priredbi, javnih nastupa i sl., s druge strane.

Društva su naročito popularna među trudbenicima onih sindikata kojima pripadaju. Trudbenici živo prate njihov rad i razvoj, raduju se i ponose njihovim uspesima, šire njihovu popularnost. Ova društva koja delaju neposredno pri osnovnim sindikalnim organizacijama na terenu, često iz objektivnih razloga ne mogu da pristupe rešavanju težih umetničkih zadataka. Radi toga se pristupilo i stvaranju saveznih, republičkih i drugih centralnih društava, koja, okupljajući najsposobnije i najtalentovanije članove manjih društava prilaze izvođenju težih i ozbiljnijih umetničkih dela.

Ovogodišnjoj Saveznoj smotri sindikalnih umetničkih društava prethodila je pojačana umetnička delatnost društava po republikama, odnosno većim oblastima. Po pokazanom rezultatu i uspehu, odabirana su najbolja društva za Saveznu smotru. Prema tome, Savezna smotra je rezime najboljih rezultata koji su postignuti u okupljanju i uzdizanju najširih masa naših trudbenika na umetničkom polju. Smotra je svojim rezultatima pokazala da je po našim, sindikalnim umetničkim društvima dostignut visok stepen umetničkog kvaliteta u svim sekcijama. Ova društva su danas u mogućnosti da dostojno reprodukuju najozbiljnija umetnička dela, čime se linija postupnog umetničkog uzdizanja u okviru sindikalnih umetničkih društava razvila do polja delatnosti profesionalnih ustanova, dakle do visokog umetničkog kvaliteta. Iz ovoga se rodila mogućnost da sindikalna društva obezbeđuju i popunjuju kadrove ovih ustanova, odabiranjem i uzdizanjem najboljih pojedinaca. Tako je, do nedavno amaterski orkestar kulturno-umetničkog društva »Branko Cvetković« iz Beograda prerastao u profesionalni simfonijski orkestar Mi-

(Nastavak na četvrtoj strani)

More, vrćaj konja...

Tekst: **Skender Kulenović**

Crtež: **Zuko Džumhur**

Nasrani: Vi ste, gos'in Judin, tražili jednog reš pečenog Nosaku?
Judin: Kakvog, zaboga, Nosaku, ja sam tražio — musaku!

Iz literarne zaostavštine Otona Župančiča

»Moderna«, onako kako je ja shvatam i onako kako mislim da je ostvarujem ili — kako se nadam — da će me upoznati, ako o mojim stvarima budu mislili oni koji dolaze za nama, — nema s romantikom baš ništa zajedničko; naprotiv, ona nimalo ne beži od života, nimalo se ne utapa u snove i prošlost, već traži život baš u životu, u živom toku stvari, kako se on pojavljuje i manifestuje, i usmerava u budućnost. A to traženje života mora biti mnogostrano, jer je život tako mnogostran, širi nego što ga shvata naš nazovirealizam i naš esteticizam — njega treba tražiti ne samo snovima, kako ga je tražla romantika, nego i mišlju; ne samo mišlju, kako ga je tražio racionalizam, nego i voljom; ne samo voljom, kako ga je tražila mistika, nego i strahom; ne samo strahom, kako ga traži simbolist, nego i hrabrošću; ne samo hrabrošću, kako ga traži prirodoslovac nego ...— svime, dušom i telom, strahom i nadom, radošću i tugom, čežnjom i voljom — zdravim instiktima nepokvarene prirode .Ta sinteza nije nikakva veštačka formula, nikakav zapleten sistem, nego, kad pogledam bistrim okom sve svoje svesno i nesvesno stremljenje, vidim da je bilo tako. Zar je to romantika? Ne, i sto puta ne.

I ukoliko si više umetnik, odnosno čovek najzdravijih instikata, utoliko je veći krug tvog dodira sa svetom i ideja stvari oko tebe. Čoveče, interesuj se za sve — pa će tvoja umetnost biti toliko široka koliko je široko tvoje interesovanje. I ukoliko si veći čovek, utoliko je veća tvoja čežnja da obuhvatiš sav svet u sebi, i ukoliko si veći utoliko češ ga bolje osetiti u sebi.

Esteta međutim gleda na svet literarnim okom, zato ograničeno. Ono što ne može da upotrebi za novelu, za pesmu, za podlistak — to za njega ne postoji. Sam se tako ograničava i siromaši; a ti koji čovečanski svuda tražiš tajne, lepote, istine za svoj život, ti češ i zahvatit iz punoga, i onaj deo tvojih pogleda i iskustava, patnji i radosti, očajanja i zanosa, koji se bude iskristalisao u reči, nosiće na sebi pečat istine i — pošto je sve u životu povezano hiljadama tajnih niti takođe pečat sveopštega, osnovni ton stvari odjekivaće iz tvoga dela, vasiona će delati u tvojoj radionici, dopjevavati tvoju pesmu, trpeti s tvojim bolom, slaviti s tobom uskrsnuće.

U tebi neće biti nimalo mrtvog znanja, nimalo koketiranja s idejama vremena, s estetikom i filozofijom — sve će prirodno teći iz tebe, tako kako je prirodno navaljivalo na tebe. Mladost u tebi neće mudrovati, očajanje se neće skrivati (poznajem ih, estete, jer se boje očajanja — iz oblasti), radost neće stavljati na lice masku hamletstva (poznajem estete, koji nose tu masku, jer žele da budu dubokoumni!), i smirenost neće progutati mladalačku obest — tvoja ljubav, vera i nada — sve će nositi svoj pravi prisni lik i izraz.

Iskrenost, iskrenost do kraja! A to može biti samo u sebi uravnotežena krepka, istinski mudra duša, koja ne traga da se plaši nikakve kritike, nikakvih suprotnosti, jer je dovoljna sama sebi. A ne u megalomanskom egoizmu i oholosti, ne u estetskom odvajanju od profanum vulgus, koja je tako lepa, ali i tako prozirna poza — pošto svaki umetnik želi priznanje, nego iz one samosvesti zdravog čoveka, koji zna da je radio sve istinito i pošteno i koji mirno čeka presudu svoje poslednje instance: budućnosti.

Moje vizije nisu tadi opojnih slika i oblika — nego istinski ono što sam video svojim unutrašnjim okom. Ako je oblik bujan, bujan je zato što je hteo biti dostojan sadržine. Ali oblik nije bujan iz principa, niti opet iz metode — nego zato što je morao takav biti.

I tako: sva umetnost je iskrenost do krajnosti, inače je laž, fraza, forma. U pravoj umetnosti sadržina i forma su jedno, rođene u isti mah.

* * *

Prevođenje Šekspira je plameni posao i sva materija slovenačkog jezika mora mi biti u duši rastopljena, kako bih je mogao neposredno nalivati u kalup. Prevodilac Šekspira nalazi se u večnoj napetosti, u neprestanoj borbi za izraz, pun pobeda i poraza, samosvestan i ponižen — ali ga goni strast stvaranja, stvaranja, gospodo. Mariju Stjuart prevodio sam samo za stolom — prisiljavao sam se da sedim. Čim bih ustao, moje misli bile su bogzna gde od nje. Ali Šekspir te drži, on je deo tvoga života, s njim zaspiš i budiš se, na ulici ti zvone njegovi stihovi u ušima... Šekspir je — kao svaka poezija — reč. A ta reč izvire iz žive akcije, izbija iz strasti i situacije, zato baš se prevodilac ne može približiti sa samim rečnikom — mora ići do njenog izvora: mora se zagnjuriti u sredinu strasti, poraditi se u sredinu situacije i akcije — i iz toga će reč izbiti posle toga dolazi na svet zdravo dete, bez toga ono bi bilo mrtvorođenče.

* * *

Ritam je onaj val koji se pretače u kruženju planeta, koji rađa nove zvezde, koji se pretače u rastu bilja, u ljudskoj krvi, po njemu se nižu godišnja doba i nedelje, i praznici. I samo iz ritma rađa se pesma i u ritmu se začinje kip. Metar je veštačko merenje, krv teče po svome ritmu, lekar ga meri ritmom u ruci — ritam je živ, delotvoran, metar je apstraktna shema. Zato je potrebno da prevodilac uđe u živi ritam. Onaj ko je samo metričar, taj neće pogoditi dušu umotvora. Što je stvoreno, stvoreno je iz ritma. Ritam spaja i veže, metar seče i reže. Ritam je tok i juriš, napon i pogon, metar veštačko merenje prirodnog strujanja.

Sve je rođeno iz ritma...

* * *

I na kritiku mislim ovde.

Zar niste svesni svojih zadataka, ljudi?

Teži je skoro zadatak kritičara nego umetnika: jer iz umetnika govori priroda, iz kritičara kultura; i umetnički rast je organski, i možda više prečišćavanje i negovanje onog što postoji; kritičar međutim mora umeti da sedi u različitim sedlima; on bi morao biti univerzalniji nego umetnik, i u izvesnom smislu inteligentniji, ali na svaki način mirniji, jasniji; morao bi biti brušeno ogledalo koje nam pokazuje nemir vodopada i katarakata,

PISAC I ISTINA

(Reč u diskusiji na Kongresu)

Oskar DAVIČO

Pre godinu i po dana, na početku besprimerno neinteligentne hajke Informbiroa protiv Partije i naroda ove zemlje, još smo mogli da vidimo samo zlo koje znače za nas, za njih, za međunarodni radnički i oslobodilački pokret u svetu zloglasne rezolucije i čitav onaj delirantni sistem dezinformacija proistekao iz prohteva, ambicija i mtoda potpuno tuđih komunistima.

Ali od tada smo imali i prilike i vremena da uočimo i onu »dobru« stranu informbaruštine. Dobru, za sve iskrene stvaraoce slobode koja je između ostalog i čovečnost. Dobru, kažem, jer je dobro otkriti bolest i slabost — jedini način da ih izlečimo.

A bolesno je sve ono što je neposredno prethodilo rezolucijama, kao što je u najvećem stepenu zabrinjujuće sve što je posle rečeno, napisano i urađeno na liniji »dokazivanja« da smo mi od »desnolevih« grešnika, postali obični fašisti, samo zato što su se izvesni rukovodioci SKP(b) navikli da isključivo argumentuju psovkama i pretnjama.

I kad nam je jasno, i ne jedino nama u Jugoslaviji, da je smisao borbe Partije, ne samo odbrana tekovina i časti naše Revolucije, nego i zaštita marksizma od mučke revizije, onda mi imamo pravo da 28 juni 1948 ne smatramo samo vidovdanom poraza izvesnih iluzija, nego i istorijskom prekretnicom u naporu da se neokaljani dovedu do pobede svetli stegovi marksizma-lenjinizma.

Mi nećemo reći: »Bilo bi lepše, da nije došlo do kominformskih laži i kleveta« jer činjenica da su mogle da se pojave, indikacija je da su latentno postojale, kao skrivena, tinjajuća bolest. Zato tvrdimo: Bilo bi ružnije i gore.

Bilo bi, drugovi. Mi bismo iz ljubavi i vernosti za prvu zemlju socijalizma i dalje činili napore da shvatimo surova »prestarovljenija« rukovodilaca SKP(b) i neshvatljive »zahvate« i u najtananiju problematiku umetničkog stvaranja. I trudili se da opravdamo i ono što se opravdati ne može. I mučili se da usvajamo postupke i formulacije u očitoj suprotnosti sa marksizmom. Jer izvesno poverenje povlačilo je nužno za sobom i nesvesne Dekverfote. Prvi bi bio: ako je to što kaže Fadjejev, recimo, dobro, za sovjetske pisce zašto ne bi bilo dobro i za nas? Zar i mi nismo pisci socijalističke zemlje? I, ako bi, nešto nedorečeno u nama roptalo protiv takvog načina i takvih argumenata, mi bismo se flaželantski okomljavali na sopstveno intelektualističko cepidlačenje, na to »dekadentno« kopanje po sebi i traženje onog čega nema, tamo gde ga ne može biti. Smatrali smo revolucionarnom čašću pitanje bezgraničnog poverenja u svakog građanina prve zemlje socijalizma, a ljubav i odanost merili smo shvatanjem opravdanosti svakog njegovog postupka, svake reči. To je fetišizam. Ja sam bio takav fetišista. I znam da nisam bio sam.

Zato nas, pisce Jugoslavije, situacija stvorena Informbiroom, stavlja pred Dekartovsku nužnost proveravanja svih vrednosti, jednom reči svega što je praksa Sovjetskog Saveza za poslednjih godina proklamovala kao socijalističke valere. To ne znači, stavljati u sumnju osnovne postulate naše nauke, nego ih spasiti u idejnoj borbi od unakaživanja. Van diskusije je za svakog koji poznaje monistički karakter marksizma, da se ne može izolirano vršiti njegova revizija na planu spoljne trgovine i spoljne politike a da umetnost i filozofija ostanu netaknute. Nažalost, revizija je zahvatila i te oblasti. Ne treba puno tražiti pa naći u referatu Fadjejeva iz 1947, kao i u diskusiji u »Literaturnoj gazeti«, koja je nastala posle, jasne tendencije ka menjanju i »variranju« polaznih realističkih principa socijalističke umetnosti. Kad Fadjejev govori o socijalističkom realizmu kao o mehanicističkom sabiranju postupka realizma i postupka romanticizma, ili kad, kasnije, parafrazirajući Ždanova propagira »krilati realizam«, potrebno je upitati se što će realizmu tuđa, prikrpljena, bog te pita iz kakvog muzeja feudalne romantike pozajmljena krila? Da li zato da se ne kaže cela istina? Da li zato da se pređe preko falsifikata i laži kojima pribegavaju političari SSSR, u želji da podvrgnu demokratske i socijalističke zemlje svom bahatom i eksploatatorskom tutorstvu? Da li zato da se zataji da je proleterska diktatura od najčovečnijeg oblika demokratske vlasti radnih ljudi, kako ju je formulisao Lenjin, postala gruba i kruta vlast aparata koji se usamljuje gledajući strogim okom na svaku inicijativu odozdo, u strahu od svake reči, koja ne bi prošla sito cenzura i sito odobrenja. I s tim se otišlo tako daleko ,da aparačiki suvereno odlučuju ne samo koliko će se cipela uvesti iz Zlina, nego i da li je roman Vere Panove bolji od »Tihog Dona«.

Razume se, to ima i svoju komičnu stranu, ali na njoj se neću zadržavati. Vratimo se krilima »krilatog realizma«. Čemu ona, ta krila? Fadjejev tvrdi, da su potrebna umetniku da bi odrazio herojstvo sovjetskog čoveka, sovjetske stvarnosti. Slabo argumentovano, druže Fadjejeve, jer sovjetski pisac, koji je takođe sovjetski čovek, i deo »sovjetske stvarnosti« ne treba krila da bi nju — sovjetsku stvarnost — odrazio. On je u njoj. A njene pozitive kao i nedoslednosti može bolje da oblikuje proučavajući je iz nje same, od srca do očiju zagnjuren u nju. U svakom slučaju tekst će mu više mirisati na nju, no ako bude planirao na bezmotornom avionu »inspiracije« i povremeno bacao na tu stvarnost tugaljive poglede iz ptičje perspektive. Ali ako uz člansku knjižicu sekretara Saveza sovjetskih pisaca daruje svojim kolegama i krila, ne čini to iz brige za kvalitetom dela koja će se napisati, nego zato da bi ih nagnao da sovjetsku stvarnost idealiziraju. A idealizacija stvarnosti nije i ne može biti njen odraz, nije i ne može biti realistički književni postupak, nije i ne može proisticati iz osnovnih principa estetike čije su temelje vrlo jasno i precizno formulisali i Marks i Lenjin i Mehring i Gorki, a koji se, jednom rečju, svode na realizam. Idealisati sovjetsku stvarnost znači zatvarati oči pred svim što je neugodno i što možda i ne bi trebalo da još postoji posle 32 godine. Ali ako postoji? Znači, prećutati zlo koje nije nadjačano. Ali znači i ne voditi borbu protiv njega, miriti se s njim, oprostiti regresu, progledati mu kroz prste. Ali i znači, goniti pisce da lažu. Jer što drugo može biti prećutkivanje pune istine?

Postoji istina. To je stvarnost. To je domen pisca. Granica istine — granica umetnosti. Iza nje steru se blatišta obmane, kreketišta kiča.

Umetnost ne vara. Ona govori istinu i samo istinu. Izreći je, nije uvek ni jednostavno ni lako. Čovek koji nema dovoljno misaone hrabrosti i književničke strasti neće je izreći. Ali ne mogu je izreći ni pisci kojima njihova socijalistička vlast, koju oni vole i razumljivo poštuju moralnim prigovorima i administrativnim merama lomi dostojanstvo, suzbija hrabrost, sužava blendu vida, goni ih na javna i ponižavajuća priznanja »grešaka« i »formalističkih zabluda« i čini sve da bi prestali da budu realistički pisci ,i čini sve da od njih napravi himničarske i odadžijske podanike nad podanicima. Sam stvaralački proces iziskuje već toliku meru moralne čvrstine i karakternosti od pisca da bi pravilna politika socijalističke vlasti trebala da bude usmerena u pravcu što punijeg rascvata tih osebina kod njih. To je ujedno ona sloboda bez koje je nemoguća literatura. Nju pisac nosi u sebi i pomoću nje piše. Sloboda to je snaga da se sagleda puna istina, to je talenat i smelost da se odrazi. Te se osobine ne neguju ni u SSSR, ni u satelitiziranim narodnim demokratijama. Ne neguju se time ni preduslovi umetnosti.

Treba li spomenuti Tihonova koji je ispevavši nekoliko desetina pesama Jugoslaviji, Titu, narodnooslobodilačkoj borbi, graditeljima socijalizma, počeo šest meseci kasnije da poriče u lošoj prozi istinu o nama i osporava sebe i svoje stihove. Ja ne mogu ozbiljno da shvatim pisca koji može u takvim neznatnim intervalima vremena do doživi takve korenite promene u shvatanjima kao što ih je »doživeo« Tihonov koji je svoje oči, um i srce svedoka i očevica zamenio za psovke Rezolucije.

Rezolucije, ne mislim sad na informbirovsku, imaju svoju određenu svrhu i funkciju, ali nikad ne mogu pretendovati da zamene ljudima čula, dušu i savest.

Treba li reći što o Maksimu Rilskom koji je o Titovoj Jugoslaviji napisao više pesama od Tihonova? U svom oduševljenju on je prekoračivši granice dostojanstva, sklepao i jednu, vrlo lošu pesmu u čast Jabučila, konja, koga je, ako je verovati tom Maksimu iz Kijeva, jer takvih nema više u Zagrebu, jahao naš drug Tito kroz svih sedam ofanziva.

Šta reći o onom poljskom piscu koji je Jugoslovena Milana pretvorio u Grišu, samo da bi se prispodobio novom antijugoslovenskom kursu Informbiroa? Smejati se njegovoj slabosti? Sažaljevati bedu njegova morala? Ili s punim osećanjem odgovornosti još šire otvoriti oči i napeti sve svoje stvaralačke snage da bi se ovaplotila istina naše epohe, naša istina. Mi smo za ovo rešenje. I svesni smo njegovog značaja kako za sve veći umetnički kvalitet dela koja će biti napisana tako i kao naš doprinos borbi koju vodi ova zemlja za nove, savremene, više, demokratskije oblike socijalističke državnosti, za pravedne odnose među socijalističkim državama, za punu inicijativu i sve šire učešće radnih ljudi u narodnoj vlasti, za uzdizanje, za razmah tog radnog čoveka koji je prvi i poslednji smisao oslobodilačke borbe i socijalizma, za krajnju istinu, za sve istine o tom čoveku, koji je srušio bogove da bi se oslobodio zemaljskih gospodara i koji se morao osloboditi gospodara da bi mogao stasati do svoje mere, postati velik i beskrajno čovečan.

A pesniku, koji je sekretar srca tog čovečnog čoveka, romansijeru koji je sekretar svih njegovih misli i postupaka, piscu u našoj FNRJ, ništa ne stoji na putu da stvori lik tog drugarskog čoveka, koji nije sama belina, ali kod koga postoji tako jasna čežnja za srećom, za razmahom, za podvigom. Značilo bi lagati ne izneti njegove senke i njegova svetla, ali i te strašne bitke koje čovek vodi u sebi i van sebe za svetlošću.

I na kraju. Ne samo što ništa ne sprečava našeg pisca da iznosi tu istinu ili, ako hoćete, te istine, nego, naša Partija, a imali smo prilike da to čujemo jutros i od druga Bakarića, čini, kao što je činila i kao što će činiti sve što je u njenoj moći da pomogne smelost pisca, koji je istraživač oblasti čovekove, da mu da ohrabrenja, da ga oslobodi izlišnih briga i da mu stvori sve uslove koji pogoduju njegovom stvaralačkom radu, njegovim pronalazačkim naporima.

Jer naša Partija zna da je borba za istinu i borba za veću slobodu.

Akcija za oslobođenje Nazima Hikmeta

Veliki turski pesnik Nazim Hikmet leži već od 1936 godine u zloglasnoj tamnici Cankiri u okolini Ankare, osuđen na 28 godina robije zato što je svoj život i poeziju posvetio borbi za slobodu.

U poslednje vreme Nazim Hikmet je u tamnici teško oboleo i njegov život je u opasnosti. Povodom toga u Parizu je obrazovan Međunarodni odbor za oslobođenje Nazima Hikmeta koji je uputio apel svima naprednim ljudima sveta pozivajući ih da dignu svoj glas za oslobođenje velikog turskog pesnika.

FRANCUSKI LIST »AR« NAJAVLJUJE IZLOŽBU JUGOSLOVENSKE SREDNJEVEKOVNE UMETNOSTI U PARIZU

»Ar« (»Arts«), francuski nedeljni list za umetnost i književnost u svom najnovijem broju donosi na uvodnom mestu članak svoga saradnika Pjera Dekarga, posvećen pretstojećoj Izložbi jugoslovenske srednjevekovne umetnosti u Parizu. Članak je ilustrovan reprodukcijom bogumilskih spomenika.

PEDESETOGODIŠNJICA JEDNOG NAPREDNOG FRANCUSKOG ČASOPISA

Na Sorboni je svečano proslavljena pedesetogodišnjica naprednog francuskog časopisa »Petnaestodnevne sveske« »Cahiers de la Quinzaine«, koji je među svoje ugledne saradnike ubrajao Anatola Fransa i Romena Rolana. Osnivač časiposa Šarl Pegi (1873—1914) prešao je oko 1905 na pozicije šovinizma.

PRODAJA ATELJEA EŽENA DELAKROA

Uskoro će biti prodan atelje velikog slikara francuskog romantizma Ežena Delakroa u Šanrozeju.

Poštovaoci velikog umetnika protestvovali su protiv ovakvog odnosa prema ovoj istoriskoj znamenitosti, koja bi zaslužila da bude pretvorena u muzej.

ISTINA

Istina je istina
i bez telefona.
Istina je istina
bez vagona hartije.
Istina je istina
bez uzbune, bez zvona.
Istina je istina
i bez litografije.

Ko istina
nijedna pesnica nije tvrda.
Istina je jača
od svih brojki i reči.
Istina je veća
od svih brda.
Istina uvek stoji
ni pred kim ne kleči.

Istinu ne može
niko da ukrade.
Istina nikad
ne promeni lice.
Istina je plotun
sa naše barikade.
Istina bez vize
prelazi granice.

Ivan IVANJI

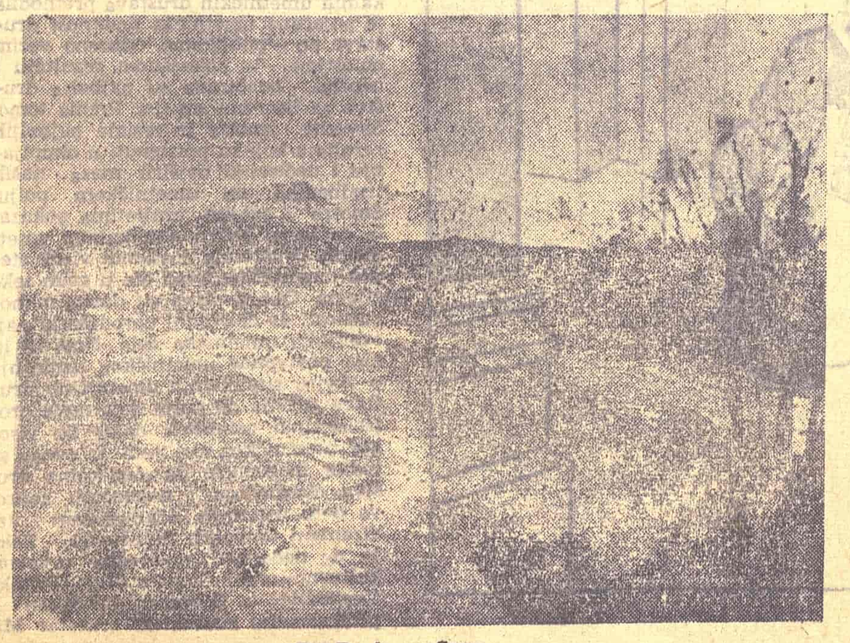

Fr. Pavlovec: Sava

OSVRTI NA KNJIGE

KONJUNKTURNA ROBA

Dragi MILENKOVIĆ

(Anatolij Kaljinin: »Drugovi«, roman. Izdanje Prosvjete, Zagreb, 1949. Prevod Živka Kostića).

Knjiga »Drugovi« — roman Anatolija Kaljinina — nije zanimljiva samo po tome što je za nju utrošeno osamdeset hiljada tabaka papira, odgovarajuća količina tripleksa i drugog materijala i radne snage u štampariji Prosvjeta u Zagrebu, već i po tome što je njeno štampanje završeno 28. VI. 1949, što je prešla kroz ruke Odbora koji uređuje izdanja Prosvjete, a ipak se uševerovala kao konjunkturna roba na naše književno tržište i to po ceni od 63 dinara po komadu. Nije manje interesantno i to da je tu knjigu u SSSR 1947 godine štampala »Mlada garda«, što je Uređivački odbor, verovatno, uzeo u obzir kao garanciju kvaliteta. Ali istina o toj knjizi samo je ta da za njenu pojavu pred našim čitaocima nije imalo nikakve potrebe, jer se iz nje ne može dobiti ni slika ratnog drugarstva (a to bi trebalo da je predmet njene obrade!), niti ljudskog lika, niti borbe Crvene armije. Još manje se iz nje može naučiti komunističkom moralu, a najmanje ona može da posluži kao knjiga sa svojstvima realizma u socijalističkoj književnosti. Uz to treba dodati da je prevod savršeno slab, pa da bude jasno da ta knjiga nije nikako korisna. Ovo kao uvod, a dalje da govorimo na temelju njenog teksta (prevedenog i originalnog). To je potrebno učiniti baš zato što se ta dva teksta razlikuju, što se ne podudaraju, što se to, svakako, može posmatrati i kao tekst za »domaću« i »zagraničnu« upotrebu.

Za umetnike — stvaraoce ratno drugarstvo je uvek bilo visoko kvalitativan motiv, odraz jedne od najviših formi ljudskog osećanja, osećanja koje graniči sa izlaganjem svoga života smrtnoj opasnosti, da bi se spasao život druga koji je u smrtnoj opasnosti. Ali taj visoko čovečanski motiv, baš zato što je visoko čovečanski, ne može biti predmet za piskaralska eksperimentisanja, jer to znači mazati žutim blatom sliku koja treba da prikaže vrt sreće, radosti, ljudskog ponosa i patriotske svesti. A čitava ova knjiga (nazvana romanom!) upravo je takva. I još gora i od toga. Nije tu reč samo o neznalačkoj, netalentovanoj, književno nepismenoj, neknjiževnoj obradi, već i o izopačavanju i profanisanju ljudskog i boračkog morala, boračkog lika i lika čitave Crvene armije, ljudske psihologije, boračkih odnosa prema zemlji narodu i ženi, ljubavi, prema socijalističkom patriotizmu. Reč je o knjizi koja štetno utiče na borbeni i društveni moral, koja je puna dekadentskog naklapanja, buržoaskog morala, nacionalističkih propovedi, idejnih zbrka itd.

Čime je pisac izrazio tu visoku formu ljudskog osećanja kod ratnih drugova Petra i Andreja?

Time što Andrej, kozački sin sa Dona, uči Petra, ranijeg đaka, čija je majka i sestrica na okupiranoj teritoriji kod Taganroga, kako se savija obojak pa da se noga ne nažulji, odnosno da nažuljena noga ne boli više. Time što Andrej kuva kašu, podgreva konzerve i budi Petra da doručkuju. Time što kad Andrej počne da nišani u tenk (prevodilac to sjajno kaže na čisto našem jeziku »počeo da gleda u nišan«!), Petar odjednom traži pušku da on gađa — i, kako to pisac hoće, sva tri puta promaši. A Andrej se naročito ne uzbuđuje zbog toga. Dalje u tome da, kad Petar ili Serjoda, ljutito kaže (inače se to zove kritikuje!): »U tom i jeste naša nevolja, Andrej, što kopamo rovove i privikavamo se na odbranu, u momentu kad treba da nastupamo«, kad kapetan Baturin pita: »Vi nešto rekoste, Serjoda?«, Andrej za račun Petra slaže kapetana: »Rekao je da je zemlja meka i da se lako kopa«. I to »mirno«, kako pisac zadovoljno kaže. To je svakako vrlo zanimljiv podatak kako pisci (a kad ovu knjigu štampa i »Mlada garda« a verovatno i drugi, onda je Anatolije pisac!) uče čitaoce principima boljševičke kritike i samokritike i socijalističkom moralu. Dalje u tome da Petar, »široko razmahujući dugim rukama«, može da visokointeligentno kaže Andreju kao drugu, valjda da izrazi radost pobede nad nemačkim tenkovima: »Ala ih udesismo! Oni će, naravno, da zapamte ovo, Andrej«. U tom što pisac (kako bi inače!) postavlja njih, Petra i Andreja, kojima čas trpa u ruke protivtenkovsku pušku, čas automate ili običnu pušku, a posle i mitraljez »Maksim« (valjda zato da izrazi svestranost poznavanja naoružanja!), kao stražu na početku mosta. Takvome spisateljskom šarlatanu, kakav je konstruktor romana »Drugovi«, nije ništa psihološki nezgodno da svoga Serjodu, iznad čije glave prolaze tenkovi preko rova, a on se odmah spremno digne i baca na njih svežnjeve protivtenkovskih bombi, zatim među prvima juriša a sa straže na mostu skače sa oružjem da bi iz Dona izvukao utopljeno dete, njega pisac povali potrbuške ili ničice na most. Njemu podrhtava celo telo dok njegov ratni drug Andrej stoji i automatom cilja neprijateljske avione. Svakako to radi zakona protivrečnosti. Štaviše pisac će sa stvaralačkim uživanjem naterati Petra da se »oseti nezaštićenim na jasno osvetljenom mestu« svetlošću letećih raketa, da se »zamisli u položaju nemačkog avijatičara« i vidi iz toga položaja »svoju usamljenu priliku opruženu na daskama i obasutu zracima svetlosti«, iako je kraj njega Andrej u stojećem stavu. Da, Andrej, njegov drug koga on »htede da dovikne«, ali, za veliko zlo, »u vazduhu opet zafijukaše bičevi« i »Petar četvoronoške dopuza do ivice mosta i, uvukavši glavu među ramena, štuče pod daske u ponton«. A kad otuda ispuzi, posle prestale kanonade, njegova, Serjodina, usamljena prilika »razgledavši naokolo«, videće »Andreja kako stoji na mostu i menja kotur na automatu. Ovo je valjda posebni način tumačenja ratnoga drugarstva! U takvoj situaciji pisac sve rešava psihološkom veštinom »pomoću štapa i kanapa«: Petar oprezno skrene pogled (ili, kako bi prevodilac rekao »ukloni pogled«!), a Andrej i dalje čačka automat praveći se da nije ni primetio Petra. Ta igra žmurke valjda treba da bude izraz drugarstva dostojnog da se u romanu opiše! U tome psihologiziranju posebnog, Anatolijevog socijalističko-realističkog tipa, pisac i prevodilac nisu mogli da se sporazumeju ko je video ono »nešto žalosno u celoj prilici« Petra. Prevodilac je to tako udesio da Andrej to oseti, ali da se pravi nevešt, a pisac da to (samokritički!) oseti sam Petar kada »kradomice pogleda na Andreja«. Na takvim likovima pisac Anatolije, kako on kaže, vaspitava Komsomol, čije je izdavačko preduzeće štampalo knjigu, a naš Uređivački odbor iz Prosvjete naše ljude, naš narod koji je pokazao masovno herojstvo u Narodnoj revoluciji i izgradnji socijalizma.

Ratno drugarstvo Andreja i Petra, u romanu Anatolija Kaljinina služi i zato da bi se — književno — prikazali njihni drugarski a nejednaki odnosi povezani sa prisustvom telefonistkinje Saše. To je ona Saša za koju rošavi vojnik kaže »lepa devojka«, a njegov sused »zgodna« i opet neki (u prevodu nepoznati) vojnik, koji požudno zakrkla rukama: »što bih se prošalio s njom na časak«. To je ta devojka koja »s razočarenjem u glasu« pita za Andreja: »Kozak?« jer se »u njenoj svesti sa ovom rečju uvek vezivao fin i temperamentan lik«, a ne ovako »običnu seljačko lice, kao u većine vojnika«... (To je valjda odraz socijalističkog gledanja na nacionalno pitanje i jedinstvo sovjetskog naroda!). Ta zgodna devojka služi zato, po zamisli pisca Anatolija, da bi Andrej — ratni drug — pogledajući na Petra, koji trčkara pored njenih kočija, video kako se oni »razgovarajući nečemu smeju« i kako se »obasjana njihovim osmesima, pred Andrejem još jače isticala beda ljudi«. Šta je pisac hteo da postigne tim vratolomijama u psihologiziranju, za nas nije interesantno, jer nije ni korisno, ali je interesantno zašto mi dajemo jugoslovenskim čitaocima takve konfuzije i ideološke zbrke, smušene buržoaske ideje, kroz nazovi socijalističku knjigu, kroz takozvani socijalistički realizam (kakvom bi inače idejnom pravcu mogla da pripadne knjiga sovjetskog državnog i književnog službenika!)

Pisac polako aranžira neku platonsku ljubav Petra i Saše uz stalno asistiranje ratnog druga Andreja (sem kad se Andrej i Petar ćiftinski podžavljaju i rastaju iako se Saši očigledno sviđa Šolohovljev Griška Melehov, koga ona kao »našeg« čoveka brani od kapetana Baturina, kada on tvrdi da Griška nije »naš« čovek. Tako pisac hoće da nekako podvuče pod skut velikog pisca Šolohova, kao pod okrilje, i svoje koještarije o visokom ljudskom osećanju — osećanju ljubavi.

Interesantno je, međutim, pogledati kako to odjednom, po sistemu deus ex mahina, posle onoga kukavičkog puzenja Petrovog u ponton i iz pontona, i osećanja onoga, »nečega žalosnog« odjednom i istog dana nastaje ova amorovska atmosfera. Pisac to rešava vrlo jednostavno — time što ćutke prelazi preko svega. Čemu čovek i da se trudi oko takve beznačajne stvari, oko tričarije bez koje kao protivrečnosti ne bi pisac pokazao da je dijalektičar, onda kad je »mladosti svojstveno da zatvara oči na tamne strane života i da vidi samo ono što je obasjano suncem«. A Petar tako i radi. On igra ulogu kavaljera, koga nažuljena noga ne boli, bezbrižno se smeška i ide pored Sašinih dvokolica »nimalo ne hramljući«, i »nije video ništa drugo izvan svetlog sunčanog dana i ljupkih sivih očiju«. Zaboravio je oštre reči kapetana Baturina (da će ići pod sud, što je napustio stražarsko mesto) i »svoj strah za vreme jučerašnjeg avionskog napada, i mučni stid (taj mučni stid, ta šuplja fraza svakako bi trebalo da bude »ono nešto žalosno«!) pred Andrejem (koga on kradomice pogleda! ili koji njega kradomice pogleda!) kao pred samim sobom«, i pogledao na Andreja i »ne izbegavajući više da sretne njegov pogled, klimao mu glavom (biće u znak agitacije svojim hrabrim držanjem!) i smešio se vedrim i bezbrižnim osmehom«. Takvu je kukavnu ulogu namenio pisac ovoga romana ženama, i to lepim i zgodnim ženama koje sudeluju u ratu: da kod ljudi likvidiraju osećanje stida zbog kukavičluka! Zar na tome treba da se vaspitavaju naše žene heroji što su kao ratnici prošle sve boračke dužnosti, a kao radnici — stvaraoci savladuju sve tegobe privredne zaostale zemlje koju su blokirali Kalinjinovi gopodari i to zato da ona ne bi izgradila socijalizam i postala srećna zemlja, da se na takvom primeru uče naše žene koje, rame uz rame sa muškarcima, sa neugasivim socijalističkim patriotizmom, grade socijalizam i golim rukama, srcem i bezgraničnom ljubavlju!?

Takvo gledanje na moral i na žene može biti svojstveno samo zemlji u kojoj se buržoaske ideje izbacuju kroz prozorče, a ulaze kroz carska vrata, a za naše ljude nikada nije bio, niti je mogao, a niti će moći da bude svojstven i shvatljiv moral po kome se »jedan poznati frontovski pesnik« obraća stihovima svojoj ženi: »Oprosti mi, ali mi smo imali pravo na uzgrednu vojničku ljubav«. To je bilo svojstveno za moral buržoazije koja je tek pobeđivala i čijoj se vojsci govorilo: »Tamo je hleb i žene«. Ali romansijer Kaljinin ne misli da je to buržoaski moral, već okrene rukav naniže i trese, a sa pera se nižu biseri socijalističke ideologije. Ljudi koji se po njegovom prikazivanju skoro sunovrato povlače, dok od Taganroga dopire nejasna i uznemiravajuća tutnjava, »kao da behu sklopili među sobom prećutan sporazum da ove večeri ne govore i ne misle o onome što im je stalno bilo za ledima (u porobljenoj zemlji!) i pritiskalo dušu svakoga od njih«, i onda su govorili »o mirnodopskom, domaćem, porodičnom, o onom što se nalazilo u oštroj, nepomirljivoj opreci sa ovom neugodnom (zar samo toliko za svest sovjetskog građanina!) tutnjavom što je dolazila sa zapada«. Ali najlepše je to kako su oni zapravo o tome govorili:

— Sada da je, braćo, poigrati se sa ženicom... — otegnuto reče topao glas sav trepereći u niskim tonovima.

— Kao da se sa njom ne bi neko drugi i bez tebe mogao poigrati — potsmešljivo odvrati drugi glas.

— Ne-e, moja ženica je ozbiljna.

— He, ne oni vraže!...

— E pa, videćemo već, — odgovori prvi i glasno zevnu!...

To je onaj Anatolijev socijalistički dodatak za našu, kao što je reklo rukovodstvo SKP(b) »kapitalističku« zemlju koga inače nema u varijanti za unutrašnju sovjetsku, mladogardejsku upotrebu

No nije to jedino. U Sovjetskoj armiji, sasvim prirodno, razgovaraju oficiri za stolom — major, kapetan i poručnik (svakako radi prikazivanja slike demokratičnosti u Sovjetskoj armiji!) — »O ženama sa zanosom potpuno razumljivim kod ljudi u vojsci«.

I tada »s poluosmehom na rumenim, lepo izrezanim usnama« poručnik je tvrdio da su svi ti razgovori o ženskoj vernosti po njegovom mišljenju prava pravcata iluzija, samoobmana.

— Dobro — saglašavao se on s kapetanom, koji ma je oponirao — ako u običnom, mirnodopskom životu ovo još i ima smisla, ali rat je tu uneo svoje popravke. I, zaboga, ne smeju se tako strogo ni osuđivati žene.. Duga odvojenost od muža, briga za domaćinstvo, oskudica, rad u proizvodnji, — nije li to isuviše mnogo za jednu slabu ženu. U početku, istina, ona će se možda još nekako i držati, ali eto i »kamen kaplja dubi«. Kad bilo i u nje se može da javi misao o tome kako joj najbolje godine prolaze uludo. A zatim prokradu se u duše sumnje o tome kako li joj se vlada muž tamo, daleko, u ratu. (tamo jasno gde po ovakvom porodičnom moralu on ima »pravo na uzgrednu vojničku ljubav« od Volge do Berlina!).

Ne znam da li sve ovo vređa sovjetsku ženu, sovjetsku porodicu, čija se stabilnost prikazuje na ovako jeziv način, da li ovo vređa komunistički i porodični moral sovjetskog čovjeka, ali znam sigurno da je ovako nakazno tumačenje svega toga nespojivo sa gledanjem i svešću, socijalističkom svešću našega čoveka. Znam da zato što je teret čitave kuće i porodice padao na mnoge žene, one zbog toga nisu morale i nisu htele da postanu bludnice i nikad nema prava da ih svojim »sovjetskim« izumima, u »sovjetskom« Anatolijevom romanu uči takvom moralu, a još manje da ih vređa. Ovakvi razgovori i moral bili su svojstveni za buržoaske oficire u buržoaskoj Jugoslaviji, ali nikada i za moral naših naroda. Ovakove žene nisu i ne mogu biti nosioci socijalističkog, komunističkog morala, već su one izraz morala srušene i potučene buržoazije, od koje mi nemamo nikakvog razloga da pozajmljujemo moralne uzore.

A Anatoliju i sovjetskom čitaocu sigurno je potrebno (kad je knjiga štampana u 60.000 primeraka samo u izdanju »Mlade garde«) da se stvar o ženama i odnosu ljudi i žena u ratu razmatra po njegovoj, Anatolijevoj, dijalektici i da stariji pisar Semjonov natera napuštenog Serdjukova, da se zapije i postane izgubljen za svoje boračke dužnosti, da njoj toj kokoti u sovjetskoj književnosti, narednik Krutički nabavlja i od ptice mleka, da ona ide u njegovu zemunicu i da, najzad, romanopiscu Anatoliju posluži kao zaključak o moralu: »Ne žuri, kapetane. Ako bude trebalo, pozvaćemo je posle. Ona je razume se kriva, ali kakav mi je to muškarac, kad je zbog jedne rasposne ženske izgubio glavu«. Da ne bi bilo nesporazuma, moramo naglasiti da je ovo sud političkog rukovodioca kojim on vaspitava i komandanta.

Kroz atmosferu takvih ljuvenih zgoda i zgodica pisac Anatolije provodi svoje ratne drugove, od kojih Petar postaje sve veći heroj i najzad junački i gine braneći valjda poslednju zgradu na mostobranu kod Staljingrada. Kad bi bar bilo ubedljivo zašto je on postao takav heroj! To je pisac Anatolije ostao dužan svima čitaocima. Ali sigurno se može smatrati da to nije rezultat ubeđivanja i političkog rada politruka Tiunova koji, kada ljubavnik Krutički govori o Petrovom kukavičluku na mostu, ovako ubeđuje Krutickog:

— Pogledaj, narednič̆e (za ovaj čin kriv je prevodilac, a pisac je napisao četni starešina!), kako je silna ptica orao. Kad leti, sve se ptice ispred njega sklanjaju. Divljač se skriva u jame, svako živo stvorenje pred njim strepi, a kad je proleteo avion, i sam orao se prepao. A ti jesi li se kadgod uplašio, narednič̆e?... A ja mislim, da samo jako ravnodušan čovek nikad ne oseća strah«...

Uostalom nigde se i ne vidi da SKP(b) kroz neko od piščevih lica utiče na vaspitavanje i podizanje borbenog morala među njima. To se ne vidi, ali, doduše, vidi se piščeva »partijnost« u književnosti, i »partisko« ideološko delovanje na vaspitavanju masa.

Vidi se svakako to da iz nerazumljivih razloga, samo Andrej mora uvek da se žrtvuje za Petra, koji je postao heroj i koga je pisac naterao da puže uz visoke vatrogasne merdevine pod nemačkim kuršumima automata i snajperki. To je slučaj čak i kad on osamljen vodi borbu sa zgrade mitraljezom, a čitavi bataljon, i komandant i politruk, toga se i ne sećaju. To u vezi onoga što se tiče, kako bi se to teoretski reklo, glavnih junaka. A što se tiče čitavog naroda i Sovjetske armije da ukažemo samo na neke stvarčice, koje se tu vide.

Vidi se da se Južnoj armiji (iako se tu ne vidi uzrok zašto!) »desilo ono što su u duši predosećali mnogi, a razumom niko nije mogao da predvidi. Neprijatelj je došao ne s one strane odakle su ga stalno očekivali, no sa zapada, već sa severa i severoistoka, i u jednom danu sve utvrđene oblasti, bunkeri i gnezda pokazaše se kao nepotrebni«. I levokrilna je armija, koja je po prevodiocu bila ugrožena s leđa, a po piscu s boka, morala brzo

(Nastavak na trećoj strani)

KONJUNKTURNA ROBA

(Nastavak sa druge strane)

da otstupa napustivši utvrđenu Taganrošku liniju, »iza koje se inače moglo ostati i više od jedne ili dve godine«. Očigledno je, – ovim dodatkom za zagraničnu zemlju »buržoasku« Jugoslaviju — pisac se bavi mistifikacijama, a ipak na svoj način tačno govori o moralu tih jedinica, koji je svakako rezultat onakvih ideoloških shvatanja, kakva pisac u knjizi i zastupa.

Tako, prema piscu, dok ne dođe prašnjavi general, niko ne može uspostaviti red kod mase begunaca, a i jedinica koje se u rasulu povlače, zahvaćenih strahovitom panikom. Vidi se (doduše u originalu) da su vojnici iz raznih krajeva stopili svoja različita narečja u nekakav zajednički jezik »dostupan i razumljiv svima, zato što su oni, u suštini, bili deca jedne i iste ruske zemlje«, a prevodilac je to ispravio, ili autor korigovao za zagranične potrebe, u »deca jedne te iste zemlje«. (Tako o sovjetskoj politici po nacionalnom pitanju!)

Vidi se, dalje, iz onoga teksta za jugoslovensku upotrebu da su »ove drhtave grane (a to su plamenovi požara!) jezivo i tužno šarale po nebu, kao da mole od njega milosti za zemlju«. Dakle; nedvosmisleno partijna socijalistička ideologija zasnovana na principima dijalektičko-materijalističkog pogleda na svet! Svakako je iz istih razloga i siroti ratni drug Andrej morao da sedi, posle dvadeset četiri godine socijalizma, baš pod ikonama, taj Andrej što je, iako stariji od Petra, isto tako malo znao o ženama i morao da pozrpe to svoje znanje tako što ga je pisac odredio da za vreme prošlogodišnje senokoše u kolhozu provede samo jednu noć sa Nastjom, baš kćerkom sveštenika u kozačkom selu (stanici).

Posle svega toga kod pisca se vidi i to, da komandir konjanicima preseca put kad počnu da strčavaju s obronka i da »ustajući u sedlu trese bičem«. Svakako se time kroz umetničku tvorevinu sankcioniše pravo starešine da bičem natera u borbu! Šta je tu od većeg značaja: socijalistički metod odnosa prema ljudima, ili socijalistička svest socijalističkih boraca o njihovom odnosu prema svojoj socijalističkoj domovini! Iz svih tih razloga idejne čistote pisac neprijateljske avione prikazuje kao »lepe, pokrivene aluminijumom ptice slične golubovima, kad lete na hranu«, a neprijateljski tenk sa »ugnutim čelom sa slikom fantastičnog bezrepog poluboga-poluživotinje«... (sve to valjda radi slobode religije do prava ateističke propagande!). Zato, svakako, kod pisca i ima pravo »sused sa bradom staroverca« da ljutito vikne na uplašenog regruta, koji zacvokoće zubima izjavljujući: »Sad će početi da gnječe«, da podvikne sa autoritetom čoveka kome ta brada staroverca daje posebno pravo: »Ćuti, ubiću te!« Zato je jasno i zašto komandiru prelaza neko može da tutne u džep flašu votke sa crvenim zapušačem kao mito. I ko bi, i radi čega, nabrajao sve takve i slične delikatese pisca Anatolija?

Najzad, samo još nekoliko reči o majstoru prevodiocu. Za njega je začelje kolone — »kraj« povorke. Prevodilac umesto morske pučine, daje čitaocu »morski greben«. Za prevodioca je isto ton, koji isključuje odgovor sa »ubivstvenim« tonom. Tući raskrsnicu on može, razume se književno, provesti sa »neizostavno udariti po ovoj raskrsnici«. Njemu je dopušteno da prevede »šaren ragu sa lutajućim kukovima«, umesto sa ulubljenim kukovima. Kapetan Baturin, umesto da komanduje vojnicima, »dobaci vojnicima komandu«. Za prevodioca postoji u institutu »voda kadrova«. Za prevodioca šubara ima »belo teme«, »široko teme«. Za njega vojnik vrši »naređenje starešinstva«, a ne starešina. Za njega postoje i »nesmišljeni žuti pilići« iako se govori o glupim, neokretnim ili nesnalažljivim pilićima (sve to, razume se, iz piščeve potrebe posebne estetsko-umetničke obrade!). Prevodilac zna i za »okošeni lug«, umesto pokošenc livade. Za prevodioca su cehovi-esnafi, a ne radionice, ili odeljenja u zavodima i radionicama. I koliko bi se još moglo dati ovakvih primera savesnog prevoda!

Tako to biva kad se konjunkturna roba romansijera Anatolija uortači s konjunkturnom robom prevodioca Živka, a dobije blagoslov i neograničeno poverenje Odbor., koji uređuje izdanja Prosvjete u Zagrebu. Onda se mora dobiti ne roman Anatolija Kaljinina, već ono što je sasvim nepotrebno čitaocima socijalističke Jugoslavije.

Dragi MILENKOVIĆ

Put makedonske književnosti

(Reč u diskusiji na Kongresu)

Blaže KONESKI

U referatima na našem Kongresu i u diskusiji po tim referatima izneće se i rezultati makedonske književnosti.

Ti rezultati zaista nisu maleni. Za svega nekoliko godina uspelo se da se u Makedoniji organizuje književni život, da se prvi put razvije književna delatnost na makedonskom jeziku, koja obuhvata sve rodove književnosti; uspelo se, jednom reči, da se u svakom pravcu postave zdravi temelji daljeg razvitka mlade makedonske književnosti.

Ja bih hteo da se ovde zaustavim na osnovnom i da na pitanje šta je omogućilo da se postignu svi ti rezultati od neocenjive važnosti po makedonski narod — odgovorim: to je omogućilo slobodni život makedonskog naroda u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji.

Sudbina makedonskog naroda u ovim najnovijim danima njegove istorije veoma je poučna. Živeći, osim u svojoj Narodnoj Republici Makedoniji, još u Grčkoj i Bugarskoj, makedonski narod je u svojim različitim delovima postavljen u različite uslove. Naša braća u Jegejskoj Makedoniji među prvima su osetila kobne posledice politike rukovodilaca Informbiroa, politike podele interesnih sfera u pogađanju s imperijalistima, bez ikakvog obzira na borbu malih naroda za oslobođenje i na razvitak revolucionarnog radničkog pokreta u svetu. Grčki ustanak je podlo izdat. Danas narod u Grčkoj, koji je masovno učestvovao u ustanku, izložen je fizičkom istrebljenju od strane monarhofašista. Gorko je iskustvo koje je naš narod izvukao iz toga.

Makedonska književnost ne može da pređe preko tih činjenica. Makedonski književnici ne mogu da ćute kada se radi o opstanku njihovog naroda. Pojava takvih dela u makedonskoj književnosti, kao što je poema »Elada« od Ace Šopova, u kojoj se žigošu izdajnici pokreta u Grčkoj, svedoči da makedonska književnost neće izostati u borbi za revolucionarnu istinu.

A kakvo je iskustvo onoga dela makedonskog naroda, koji živi u Bugarskoj, dakle u jednoj zemlji narodne demokratije? Nažalost, njemu nisu tamo priznata ni najosnovnija nacionalna prava. Ne dopušta se upotreba makedonskog jezika u školama, koči se razvitak makedonske kulture. Onim rukovodiocima bugarske Komunističke partije koji se nikada nisu oslobodili svojih velikobugarskih shvatanja dobro je došla rezolucija Informbiroa: da isteraju naše učitelje iz Pirinske Makedonije, da zatvore naše knjižare i da zabrane svaki izraz samostalne kulturne aktivnosti makedonskog stanovništva. Tako ti marksisti na rečima rešavaju nacionalno pitanje na delu.

Makedonski književnici su odlučno ustali protiv toga, boreći se za prava koja se njihovom narodu osporavaju. Između ostalih stvari koje su oni tim povodom napisali naročito bih pomenuo knjigu Dimitra Mitreva, posvećenu pitanju nacionalnog razvitka pirinskih Makedonaca.

Tako, dakle, kao što sam rekao, makedonski narod izvan granica svoje narodne Republike oseća posledice informbirovske politike: to još više doprinosi uverenju makedonskog naroda da mu je jedino u bratskoj zajednici jugoslovenskih naroda osiguran opstanak i slobodan život.

Samo zahvaljujući tome što je Komunistička partija Jugoslavije pravilno rešila nacionalno pitanje u Jugoslaviji i idući tim putem uspela da u Narodnoj revoluciji ujedini snage naših naroda, makedonski narod može danas slobodno da živi i razvija se.

Drugovi i drugarice, ističući da je makedonska književnost postigla vidne rezultate, osvrnuću se naročito na našu najveću pobedu — na naš književni jezik. Mi, pripadnici sadašnje makedonske književne generacije, ispunjeni smo gordošću što nam je istorija dodelila da izgradimo makedonski književni jezik i da ga predamo onima koji dolaze iza nas.

Makedonski jezik, koji je pre rata uglavnom bio jezik poezije, danas postaje visoko usavršeno sredstvo književnog stvaranja u svim rodovima. Naš književni jezik je dakle izgrađen trudom književnika i ostalih makedonskih kulturnih radnika u uslovima koje je stvorila Narodna revolucija. Naš književni jezik je izgrađen, i ta činjenica pretstavlja najveće nacionalno-kulturno dostignuće makedonskog naroda. To je tako; i baš se zato svode na nemoćnu zlobu svi oni napadi protiv našeg književnog jezika koji dolaze sa strane sofiskih informbircovaca. Pošto u srcu nisu mogli da prežale prošlost oni, nazovi marksisti, danas zastupaju reakcionarnu teoriju o jeziku »višeg ranga« — kakav je po njihovom mišljenju bugarski, i o jeziku »nižeg ranga» kakvim oni smatraju makedonski jezik. Već se iz ovoga vidi da među nama i njima ne može da bude ništa zajedničko. Makedonski književnik, koji u odbranu socijalističke istine, u odbranu časti i jezika svoga naroda, ustaje protiv nastojanja tih ljudi, učvršćuje jedinstvo jugoslovenske zajednice, u kojoj jedino makedonski narod ima obezbeđene uslove slobodnog razvitka. Makedonski književnik ne može da bude onaj, koji slažući se s tim ljudima, pljuje, između ostalog, i na makedonski književni jezik. To je, drugovi i drugarice, tako logički zaključak.

Nepoznata dela Stanka Vraza

Jugoslovenska akademija u Zagrebu povodom stogodišnjice smrti Stanka Vraza namerava da izda pesnikova izabrana dela u novoj redakciji. U vezi sa pripremama za ovo izdanje, profesor za slovenačku literaturu na zagrebačkom Univerzitetu, dr Anton Slodnjak otkrio je u tamošnjoj Sveučilišnoj biblioteci i u državnom arhivu opsežnu literarnu, dosad nepoznatu ili neobrađenu zaostavštinu Stanka Vraza: pesme na slovenačkom jeziku i prevode na slovenački. Ta zaostavština je u tolikoj meri značajna da će prouzrokovati zanimljivu reviziju dosadašnjih literarno-istoriskih shvatanja o Vrazu. S njom se ovaj hrvatski (ilirski) pesnik nužno stvrstava i u slovenačku literaturnu istoriju, koja će mu, posle ovog, morati da posveti mnogo veću pažnju.

Dosad su književni istoričari imali na raspoloženju samo ljubljanski deo Vrazove literarne ostavštine. Taj deo obuhvata oko 150 raznih skica, prevoda i izvornih pesama. Materijal, koji je dr. Slodnjak našao u zagrebačkoj Sveučilišnoj knjižnici i delimično u Državnom arhivu u Zagrebu obuhvata oko 350 nepoznatih, na slovenačkom jeziku pisanih Vrazovih pesama ili pesničkih zamisli nekoliko odlomaka njegove proze i dosta prevoda.

Zagrebački deo Vrazove zaostavštine nije uglavnom bio nepoznat. Prof. Fran Ilešić saopštio je u svojim radovima o raznim zapisima, prevodima i drugom, skoro sve samim beznačajnim tekstovima, ali nikad nije pisao o najvažnijem, literarno-istoriski najzanimljivijem gradivu, to jest o Vrazu kao slovenačkom pesniku. I pisac opsežne rasprave »Pokušaj ilirizma kod Slovenaca« dr. Fran Petre, poznavao je zagrebačko gradivo, ali u poglavlju o Vrazovim pesničkim začecima na slovenačkom jeziku upotrebio je začudo samo ljubljansko gradivo. Tako su neke čudne, upravo neshvatljive okolnosti skrivile da slovenačka istorija literature nije pisala o Stanku Vrazu potpunu istinu i da je u Zagrebu skoro ceo vek ležalo značajno gradivo o Vrazovom slovenačkom literarnom delu, a da ga niko nije temeljito proučio, ocenio i objavio. Hrvatski literarni istoričari imali su zagrebačku zaostavštinu u rukama, pa ipak — sem Franje Markovića — uopšte nisu pominjali njen slovenački deo. Pisac najopširnije biografije Stanka Vraza, dr. Branko Vodnik uzalud je ovu zaostavštinu tražio u Zagrebu, pa i u Ljubljani; niko nije znao da kaže gde je u tom trenutku ležala. Ni Prijatelj, ni Kidrič, ni Murko, koji su pisali o Vrazu nisu mogli da uzmu u obzir ovu zaostavštinu.

Zagrebačka, dosad još neobrađena Vrazova ostavština, koju sad proučava i priprema za štampu dr. Slodnjak, svedoči koliko je Vrazu bilo stalo do toga da izvornim pesmama i naročito još prevodima iz klasične i nove evropske poezije obogati slovenačku literaturu. Prvi period njegovog pesničkog razvoja koji počinje krajem dvadesetih ili početkom tridesetih godina prošloga stoleća, urodio je nizom zanimljivih pokušaja izvornog i prevodnog stvaralaštva. Među tim materijalom nalazimo Vrazove prevode iz Homerove »Ilijade«, iz Virgilove »Eneide« iz Horacija, Ovida, Tibula i Katula kao i izvorne pesme koje govore o Vrazovoj težnji da stvara u klasičnoj metrici.

U drugom periodu, koji počinje posle 1833 i ide do 1837, Vraz se bavio u prvom redu evropskim romantičarima. Prevodio je na slovenački Bajrona, Mora (Moora), Ulanda (Uhlanda) i naročito Adama Mickjeviča. U tom periodu Vraz je na slovenačkom pisao nacionalne i čak političke pesme, koje istovremeno otkrivaju i sadržajnu širinu njegovog pesničkog programa.

Već u prvom razvojnom periodu Vraz je nastojao da piše na slovenačkom književnom jeziku. U stihovima se još osećaju jake primese lokalnog narečja. Godine 1834 Vraz dolazi prvi put u Ljubljanu. Od tog vremena vidimo njegovo stalno nastojanje da se sadržajno, jezički i po formi približi ljubljanskom (Prešernovom) krugu. U to vreme on prevodi na slovenački Prešernove nemačke sonete, pesme Getea, Šilera, Bajrona i druge. Zatim se kod njega oseća jak uplv Jana Kolara, koji unosi u njegove pesme niz češkiih i ilirskih, odnosno hrvatskih izraza. Oko 1835 opet počinje da intenzivno piše lirske pesme na slovenačkom jeziku i prevodi odlomke Danteova »Pakla«. Očevidno pod uticajem Prešerna piše svoj »Sonatni venec«. Tada su nastale i one njegove slovenačke pesme u kojima je začetak kasnijih njegovih hrvatskih »Đulabija«.

Osam do deset godina Stanko Vraz nastoji da se afirmiše kao slovenački pesnik. Tu značajnu činjenicu, kao i najzrelije plodove pesnikovog nastojanja, naša literarna istorija dosad nije ocenila. Dr Slodnjak govoreći o Vrazu u Društvu slavista u Ljubljani, smatra da se među neobjavljenim slovenačkim pesmama Stanka Vraza nalaze i takve koje spadaju, uprkos izvesnih jezičnih nedostataka, u antologiju slovenačke poezije i da daleko nadmašuju sve drugorazredne i trećerazredne pesničke pokušaje u »Čebelici«. Iznad njih diže se samo snažna Prešernova poezija.

Godine 1837 Vraz je u poznatom pismu zatajio svoju literarnu delatnost na slovenačkom jeziku. Izjavio je da nije slovenački pesnik je, njegove slovenačke poezije nema više. Taj gest, na koji je Prešern odgovorio oštrim epigramom, bio je verovatno posledica njegovog sukoba sa ljubljanskim krugom.

Izlaganje dr Slodnjaka u društvu ljubljanskih slavista izazvalo je živu pažnju i diskusiju o potrebi revizije Vrazovog problema u slovenačkoj istoriji literature.

Prva likovna izložba sindikalnih umetničkih društava Jugoslavije

Nedavno je otvorena Prva likovna izložba sindikalnih umetničkih društava Jugoslavije u Umetničkom paviljonu na Malom Kalemegdanu.

Izlagači su članovi likovnih sekcija sindikalnih kulturno-prosvetnih društava iz naših narodnih republika. Naoko, ova izložba ne razlikuje se, izuzev po nedostatku zrelosti i stručnog znanja, od ostalih likovnih izložbi. Izlagači su neprofesionalci, koji svoje slobodno vreme provode uglavnom u savlađivanju slikarskog zanata, većinom radnici, đaci, studenti i činovnici. Oni su izložili crteže, akvarele, ulja, odnosno portrete, pejzaže, vežbe u crtanju ljudskog golog tela itd. Oni, verovatno izabrani između najdarovitijih, pokazuju, i pored naivnosti, koja često nadoknađuje nedovoljnost zanata, poneku pravu obdarenost, ponegde i lepu svežinu, a katkad i izvesnu zanatsku umešnost u radu, kao i nesumnjivu mogućnost, odnosno preduslov za početak ozbiljnih likovnih studija.

Ono što se na ovoj izložbi ne vidi jeste povezanost, umetnička i praktična, sa drugim sekcijama kulturno-prosvetnih društava, tj. ne vidimo njihovu saradnju sa pozorišnim sekcijama u vidu maketa i dekora komada koje su te sekcije prikazale, crteže kostima i nošnji za iste kao ni folklornom. Uglavnom ceo rad povezanost sa još drugim sekcijama, likovnih sekcija, prema slici koja se dobija na izložbi, usmeren je jedino na izgrađivanje njihovih članova u »umetnike«. Takav rad nema program sko-praktične perspektive, što dokazuje da je dosadašnji rad tih sekcija bio neorganizovan i bez odgovarajućeg stručnog programa, vodeći, kao što smo rekli, tome da se od članova sekcija stvaraju »umetnici«, tako da se kod tih ljudi stvaraju iluzije da, samim tim što se na neki način bave umetnošću, postaju uistinu umetnici, zaboravljajući pri tome koliko je, pored obdarenosti, poznavanje likovnog zanata važan faktor za umetnički rad i koliko je potrebno ozbiljnih, upornih i dugogodišnjih studija da se to postigne.

Naše je mišljenje da rad sa amaterima treba da obuhvati ove elemente:

a) praktično upoznavanje amatera sa crtanjem, akvarelisanjem, slikanjem, a naročito sa tehničkim crtanjem;

b) upoznavanje amatera sa konkretnim umetničkim delima i pravilno tumačenje svih elemenata tih dela prilikom njihovog ocenjivanja.

Znači da te amatere treba osposobiti praktično da se mogu služiti olovkom, akvarelom ili uljanom bojom u cilju izražavanja, kao i da se posle toga mogu praktično baviti kao saradnici ostalih sekcija svoga društva scenografijom, primenjenom umetnošću, crtanjem kostima, izradom parola, portretima rukovodilaca itd. Treba, isto tako, da se osposobe za tehničko crtanje kao i da im se pruži uz istoriju umetnosti, elementarno znanje iz različitih tehnika likovnih umetnosti, da im se podigne umetnički ukus, sprovodeći sve to načelnim i stručnim diskusijama pred konkretnim umetničkim delima. Jednom reči, treba ih učiniti likovno pismenim i omogućiti im da mogu s razumevanjem posmatrati i razumeti likovnu umetnost.

Ovo ne treba shvatiti niti se sme shvatata kao sprečavanje obdarenih ljudi da se profesionalno bave likovnom umetnošću, jer bi to bilo u suprotnosti sa težnjom naše socijalističke stvarnosti: da se pojača kadar za likovnu umetnost, već naprotiv kao težnju da se izbegne stvaranje bezbojne mase likovnjaka-kursista, čiji bi život i egzistencija bili večito zatrovani nemogućnošću da se zrelo izraze ili da postignu ma kakav uspeh na polju likovne umetnosti usled nedostatka potrebnih predznanja. Ali, pravilno shvaćene, likovne sekcije kulturno-prosvetnih društava mogu odabiranjem pružiti i nove kadrove učenika srednjih škola ili akademija primenjene i likovne umetnosti.

Naše narodne vlasti su davno shvatile to važno pitanje likovnog vaspitanja u masovnim organizacijama, a isto tako i u osnovnim i srednjim školama, pa i u vanškolskim i doškolskim ustanovama. Tako shvaćeno, likovno vaspitanje treba da bude prilog opštem opismenjavanju naših narodnih masa, što bi neobično korisno poslužilo u praktičnom životu svakom pojedincu, od profesionalnog radnika do ljudi sa svršenim fakultetskim obrazovanjem.

Kao prva etapa u pitanju likovnog vaspitanja i nastave u masovnim organizacijama, odnosno u likovnim sekcijama kulturno-prosvetnih društava, nameće se obrazovanje jedinstvenog nastavnog programa, što je već u radu.

Postavljene na te osnove, likovne sekcije kulturno-prosvetnih društava odgovoriće potpuno svom zadatku i biće dragocen saradnik ostalih sekcija (pozorišnih-folklornih itd.), a pravilnim odabiranjem može davati i nove kadrove studenata za srednje škole ili akademije za primenjenu i likovne umetnosti.

Đorđe POPOVIĆ

Povodom referata o manjinskoj literaturi

Sat NOKŠIĆI

Na Drugom kongresu književnika Jugoslavije drug Mladen Leskovac održao je referat »O manjinskoj literaturi« gde se, pored ostalog, u dva kraća pasusa govori i o postignućima šiptarske nacionalne manjine.

S obzirom na izvesne propuste i greške — koje su nastale kao posledica neobaveštenosti a radi pravilnog informisanja naše javnosti činimo izvesne primedbe i dopune ovoga dela referata.

Zaista — pre 1941 godine na Kosovu i Metohiji nije bilo književnosti na šiptarskom jeziku, iako je bilo ljudi — studenata Šiptara, koji su, na ne-šiptarskom (srpskom) jeziku, pisali o svome narodu, o njegovim patnjama i ropstvu — iznoseći njegovo stvarno stanje u monarhističkoj, nenarodnoj Jugoslaviji. U periodu između dva svetska rata (ovde se ne govori o onim Šiptarima sa Kosmeta koji su se, van naše oblasti, u Albaniji, bavili književnošću), na polju književnosti pojavljuje se pesnik E. Mekulji, koji, na Beogradskom univerzitetu, — zajedno sa B. Copićem, D. Kostićem, M. Lalićem i drugima — učestvuje na književnim večerima u Fizičkoj sali, kao i na literarnim sastancima »Istine«, sa temama iz šiptarskog života (Šiptar ti peva, o Metohiji; Mi prognani; o pečalbarima; Pismo mrtvoga sina; Pesma o Dže malj Kadi iz Peći, koji je poginuo u Španiji i druge). Istovremeno, iako mlad i politički neoformljen, piše svoje prve pesme na šiptarskom jeziku — u jednom katoličkom semeništu u Prizrenu — Mark Krasnići, koji pokreći i prvi, rukom pisani, seminarski list na maternjem jeziku. Na ovaj način pojavljuje se prva iskra šiptarske književnosti između dva rata.

U toku okupacije, na stranicama ilegalnog lista »Lirija« (Sloboda), nalazimo nova imena ljudi koji sad — za širi krug čitalaca — pišu na šiptarskom jeziku. Tu srećemo — Ramiz Sadika (Narodni heroj) Hajdar Dušа, Fadilj Hodžu, Zekerija Redžu, Esad Mekuljiju i druge — od kojih obrađuju literarne teme poslednja trojica.

Oslobođenje je dalo novi istinski impuls literarnom stvaranju šiptarske nacionalne manjine. Preko »Pionirskih novina«, »Rilindje« (Preporod), »Zani i rinis« (Glas omladine) i drugih — postupno se pripremao teren za pojavu prvog književnog časopisa »Jeta e re« (Novi život). Pojava časopisa »Jeta e re« jasno pokazuje koliko se mnogo učinilo u ovom pravcu. Na stranicama časopisa pojavio se veći broj novih pesnika, pripovedača, esejista. Među pesnicima zasad se ističu — S. Nokšići, M. Krasnići, R. Hodža, B. Bokši, S. Ajdini a među pripovedačima — F. Sinela. U eseju postigli su dobre rezultate — Zekerija Redža i Esad Mekulji. Na polju prevođenja iz lepe književnosti ističu se — E. Mekulji, M. Krasnići i N. Begoli za poeziju; i Đ. Ljeka i M. Murteza, za prozu. Što se tiče dramske književnosti zasad imamo samo pokušaje. Na drami su se ogledali — Kolj Nikaj, Anton Četa i Kristo Beriša, ali postignuta ostvarenja još nisu izašla iz okvira početništva.

Ramiz Kelmendija za koga M. Leskovac kaže da spada »u red savremenih šiptarskih pisaca« ne bavi se književnošću, nego je novinar.

Nalazeći se pred zadatkom da piše o književnim dostignućima nacionalnih manjina — u konkretnom slučaju šiptarske manjine — drug Leskovac je trebalo da potraži sigurnije i šire informacije i, u krajnjem slučaju, da se obrati redakciji »Jeta e re«, koja bi mu rado dala potrebne podatke. Danas Šiptari naše zemlje i njihova mlada književnost nisu više tera incognita — treba se samo malo postarati i potrebni podaci će se naći. No, ako ovu stvar posmotrimo sa jedne druge tačke — krivica pada i na pisce Šiptare koji su dužni da preko »Književnih novina« (odakle je M. L. crpeo uglavnom podatke za jedan deo svoga referata) i drugih časopisa više pišu o svojim ostvarenjima.

Župančičeva soba na Vinici

Sindikalna podružnica prosvetnih radnika u Črnomlju urediće na Vinici, rodnom kraju Otona Župančiča, spomen-sobu, u kojoj će biti skupljeni i izloženi predmeti koji ilustruju život i rad jednog od najvećih sinova Bele Krajine. Učitelji Bele Krajine i profesorski zbor črnomeljske i metliške gimnazije izabrali su u tu svrhu odbor, čiji je zadatak da do 1 maja ove godine sabere izložbene predmete i otvori spomen-sobu na Vinici, koja će sa izloženim rukopisima, knjigama, fotografijama, slikama i ostalim gradivom biti značajna i u naučnom pogledu. Izložbeno gradivo biće sakupljeno u sobi u kojoj se rodio Oton Župančič.

DOKUMENTARNI FILM O ELEKTRIFIKACIJI NAŠE ZEMLJE

Slovenačko preduzeće »Triglavfilm« izradilo je srednjemetražni dokumentarni film o elektrifikaciji naše zemlje, koji se već prikazuje u Sloveniji pod naslovom »Vode će nam biti poslušne«.

Scenario je napisao Ivan Šinkovec, režija Ernesta Adamiča, muzika Bojana Adamiča, snimatelj Rudi Vavpotič.

Široku zamisao scenariste da poveže bogatstva naše zemlje i stvaralački elan naših ljudi režiser i snimatelj uspešno su realizovali. Film je prikaz borbe naših radnih ljudi, koji, uprkos hajci i ekonomskoj blokadi od strane zemalja Informbiroa, pobedonosno izgrađuju svoju domovinu. Vodi nas na gradilišta naših hidrocentrala u Vinodolu, Mavrovu, Jablanici, Vlasini, Mostu. Muzika prožeta narodnim motivima, karakterističnim za krajeve u kojima se grade ovi giganti naše Petoletke, pomaže svojom dinamikom da se oseti veličina i tempo naše socijalističke izgradnje.

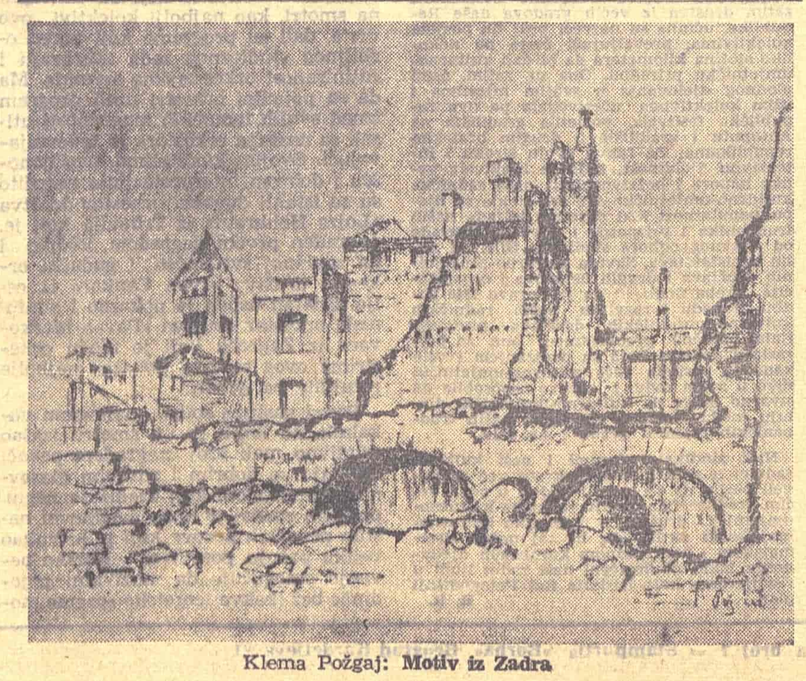

Klema Požgaj: **Motiv iz Zadra**

Razvitak kinematografije u Bosni i Hercegovini

Godina 1949, po rezultatima ostvarenja, pretstavlja godinu snažnog uspona kinematografije Bosne i Hercegovine, godinu u kojoj su položeni materijalni temelji za njen dalji razvitak i procvat. U prošloj godini, prema postavljenom planu, koji je izvršen sto po sto, naša filmska industrija je kompletirala svoju tehniku i dobila novu, precizniu tehniku. U završnoj fazi izgradnje, nalazi se prvi objekt njenog filmskog studija-filmski atelje sa garderobom za glumce, restoranom i magazinom. Do nedavno, u izradi filmova, zavisna od pomoći starijih filmskih preduzeća u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani, sad naša filmska industrija izrađuje filmove potpuno samostalno, svi procesi filmske proizvodnje vrše se u sopstvenim laboratorijama »Bosna-filma«.

»Bosna-film« je u godinama 1947 i 1948, izradio 14 a u 1949 10 mjesečnika, u kojima je dokumentarno obradio herojsku borbu naših radnih masa da pod rukovodstvom naše Partije i druga Tita, ispune predviđene zadatke Petogodišnjeg plana. Zatim, izrađena su, u 1949, još dva dokumentarna filma: »Pruga« (prikazuje ekonomski značaj pruge Šamac—Sarajevo) i »Odgovor naroda« (borba za izvršenje Plana) zatim su snimljeni i nalaze se u laboratorskoj obradi dokumentarni filmovi: »Na Sutjesci« (film o pohodu planinara FNRJ na najviši vrh Bosne i Hercegovine, na maršu kroz predjele poznate Pete neprijateljske ofanzive) i »Banovići«, u kome je prikazana izgradnja velikog radničkog naselja u Tuzlanskom basenu.

Naša mladi filmska industrija, pristupiće u 1950 godini, izvršavanju svog osnovnog zadatka — izradi umjetničkih filmova. Njena prva dva filma imaće za temu događaje iz Narodnooslobodilačkog rata, na tlu naše Republike. Film »Major Bauk« snimaće se prema scenariju književnika Branka Ćopića, u režiji Nikole Popovića, film »Rudari« prema scenariju književnika Mehmeda Selimovića, koji je obradio borbu rudara Tuzlanskog basena, protiv okupatora. Što se tiče perspektiva razvitka umjetničkog filma u našoj Republici, one su nesumnjivo, veoma velike. Jer istorija naroda BiH, možda kao nijedna druga kod nas, kreata je potresnim, burnim, upravo dramatično krvavim događajima i socijalnim pokretima masa, protiv domaćih tirana i stranih zavojevača, (Bogomilski pokret, prelaz bosansko-hercegovačkih feudalaca na islam, narodni ustanci i pobune, krvavi pohodi stambulskih paša i vezira na Bosnu, Austro-ugarska okupacija 1878, agrarno-kmetsko pitanje, generalni štrajk 1906, pokret Mlade Bosne, Sarajevski atentat, strahote okupacije 1941—1945).

Velik uspjeh postignut je i u povećanju bioskopske mreže, koja je 1947 imala svega 33 biskopa, a sada ih ima 140, tako, da je, u tom pogledu, naša Republika sa zadnjeg mesta, došla na treće mjesto. Broj bioskopa, od oslobođenja do sada, povećan je za pet i po puta. Svako naše sresko i industrijsko mesto ima po jedan ili više bioskopa, a bioskope je u prošloj godini dobilo i desetak zadružnih domova.

Dalji krupan uspjeh naša kinematografija je postigla u intenzivnom porastu posjetilaca biskopa, po čemu Bosna i Hercegovina, već dvije i po godine stoji na prvom mjestu u FNRJ. Evo podataka o tom porastu: 1947 bioskope je posjetilo 3.300.000 gledalaca, 1948 — 6.550.000, 1949 9.150.000 gledalaca.

Polovinom 1947 godine, naša filmska industrija počela je rad sa jednom kamerom i tri snimatelja, a naša bioskopska mreža uistini je bila siromašna sa svoja 33 bioskopa.

Zahvaljujući pomoći i razumijevanju Savezne vlade, Vlade naše Republike, naše Partije i naporima i radu naših filmskih radnika i rukovodstva, naša kinematografija nerazvijena, zaostala, izjednačila se je, za protekle dvije i po godine svoga rada i razvitka, sa razvijenijim kinematografijama narodnih republika Srbije, Hrvatske i Slovenije. Norme predviđene Petogodišnjim planom o izjednačenju naše bioskopske mreže sa najrazvijenijim kinematografijama u drugim zemljama, naša Republika ispunjava u potpunosti.

R. R.

KROZ ČASOPISE I LISTOVE

O ČASOPISU »JETA E RE«

Sat HODŽA

Kao jedan od rezultata svestranog razvoja šiptarskog naroda Kosova i Metohije, pojavio se, prošle godine, prvi književni časopis na šiptarskom jeziku »Jeta e re« (»Novi život«) kao organ Saveza kulturno-prosvetnih društava za Kosovo i Metohiju.

Preduslovi za izlaženje ovoga časopisa ostvareni su tek posle višegodišnje uporne borbe za kulturno-prosvetno uzdizanje šiptarskih masa na maternjem jeziku, preko neprestane borbe protiv nepismenosti i kulturne zaostalosti.

Posle časopisa »Perparimi« (»Napredak«), organa Šiptarskog komiteta, sa pretežno političkom sadržinom, »Jeta e re«, kao književni časopis, treba da popuni prazninu koja se sa sve većim i razvijenijim kulturnim životom, sve jače oseća među Šiptarima Kosmeta. On treba da okupi oko sebe sve one koji se bave književnošću, da pomogne razvoju mladih i najmlađih trudbenika na polju književnog stvaranja. S druge strane, časopis ima za zadatak da pravilno tretirajući probleme književnosti, donoseći u prevodu najmarkantnija dela iz svetske, domaće i albanske književnosti, proširi književni vidik naših ljudi, da ih planski i postepeno upozna sa najvažnijim dostignućima iz oblasti književnosti i kulture.

Da bi potpunije odgovorio svojim zadacima, časopis je široko postavljen. On donosi originalne i prevedene principijelne članke iz oblasti književnosti i književnog stvaranja, iz oblasti kulture, muzike i umetnosti, kao i originalne književne radove: priče, pesme, odlomke drama, eseje domaćih mladih književnika. Jedan deo posvećen je svetskoj, domaćoj i albanskoj književnosti. Ovde se, iz razumljivih razloga, vodi računa da se donose dela onih književnika koji se uče u školama. Isto tako časopis donosi i radove početnika, posvećuje značajnu pažnju najmlađima na taj način što, pored originalnih radova najmlađih, donosi originalna i prevedena dela starijih namenjena deci. U časopisu se tretiraju i pitanja folklora, beleže se razni kulturno-umetnički događaji u Oblasti i na strani, objavljuje se književna kritika i bibliografija.

U jednom književnom časopisu ovakvog karaktera nije dovoljno štampati samo originalne stvari, što jeste i ostaje njegova osnovna težnja, nego i omogućiti čitalačkim masama sticanje šire književne kulture objavljivanjem najboljih radova iz svetske, domaće i albanske književnosti. Ovim putem je i pošao časopis »Jeta e re«, bar što se tiče prva dva broja, i on je, u našim uslovima, potpuno pravilan. Jedino treba imati osećanje mere da prevedeno ne prevagne nad originalnim, što u do sada izašlim brojevima nije bio slučaj.

Sadržaj originalnih radova crpen je iz savremene stvarnosti, iz aktuelne problematike. Pitanje jezika i jezičkih grešaka obrađeno je u dva broja sa po jednim člankom: »Dve reči o kvarenju našeg jezika«, od Z. Redže i »Nekoliko napomena o jeziku u našoj štampi« od H. Kalešia. I dok se u prvom članku dosta površno pristupa pitanju čistote jezika, zadržavajući se na opštim konstatacijama i frazeologiji, u drugom ima mnogo konkretnije i konstruktivnije kritike. Mnogobrojne jezičke greške u štampi na šiptarskom jeziku odavno traže da se o njima progovori. Kaleši je samo kroz dva broja »Rilindje« (Priština) i »Flaka e vllaznimit« (Skoplje) dao niz primera ovih grešaka. S druge strane, on je dotakao vrlo važno pitanje pisanja stranih imena, zalažući se da se strana imena pišu onako kako se izgovaraju, a ne kako se pišu na izgovornom jeziku.

Raspravljanje teoretskih problema iz oblasti književnosti, koje je najavljeno već u prvom broju dobro argumentisanim stručnim člankom E. Mekulija »O književnosti i književnom stvaranju«, doprinosi studia L. Timofejeva »O književnom stvaranju«, koja je vazvršena u trećem broju.

Originalni radovi iz književnosti obrađuju savremenu tematiku — bilo da je reč o događajima iz Oslobodilačkog rata (»Ramize, brate«, »Pala žrtva«), ili iz posleratne stvarnosti (»Onamo gde su pali heroji«, »Proleću«, »Napred, mladi junače«, »Majka i kći«, »Novoj školi«, »Seljačka pesma«, »Radništvo«, »Nećemo više da smo slepi«, »Našoj omladinki«, »Omladini« itd.) u stihu i (»Dobro nam došao«, »Ramadan«, »Kod kisele vode« i »Krv i znoj«) u prozi. U pesmama, kojih je više, imamo i izvesnih umetničkih dostignuća (pesme S. Nokćia, M. Krasnićia, Bistrice, R. Hodže, S. Ajdinija i B. Bokšija) što nije slučaj sa proznim radovima, pripovetkama, koje su još na liniji početništva a i malo ih ima. Među pesnicima koji su po svojim radovima poznati od ranije S. Nokšići i M. Krasnići su izraziti liričari. Oni vladaju umetničkom formom, njihov je stih pun i doteran, a obrađena problematika — aktuelna. S. Nokšići je raznovrsniji, sa širom skalom interesovanja za razne probleme pesničkog oblikovanja, a kod M. Krasnićia se oseća prizvuk sete na gorku prošlost patnji i robovanja.

Pesnici Bistrica, T. Jaha i S. Imami oslanjaju se više na narodnu poeziju sa epsko-lirskim elementima, naročito prvi, koji je pod njenim jakim uticajem.

Proza je veoma malo zastupljena. Ona još nije na odgovarajućem umetničkom nivou. Tu ima i konvencionalnosti i nekritičkog i neumesnog prilaženja materijalu koji se obrađuje. Ličnosti su mahom ocrtane površno i jednoliniski, date hladno i dosta šematizovane. Odmah se vidi da pisac, pored još nedovoljne pripovedačke veštine, nema ni dovoljno životnog iskustva, da nedovoljno poznaje život. Otuda izvesne slabosti u prikazivanju sredine i likova. No, crtice F. Sinele odlikuju se dobrim poznavanjem jezika, lepim opisima prirode i izvesnim darom zapažanja detalja, što govori da F. Sinela ima mogućnosti, uz uporan rad i sticanje životnog iskustva, da se razvije u dobrog pripovedača.

U oblasti prevodne književnosti pošlo se uglavnom planski, što naročito važi za teoretska pitanja.

Iz svetske literature zasad su prikazani, u prvom broju, A. S. Puškin, povodom 150-godišnjice rođenja, u drugom, I. A. Krilov, a u trećem broju donet je članak o J. V. Geteu. Izbor iz njihovih dela, izuzimajući Getea od koga nije ništa objavljeno, i prikaz života i rada ovih velikana uglavnom su zadovoljavajući.

U odeljku iz jugoslovenske književnosti zasad su objavljeni članci o O. Župančiču i V. Nazoru, povodom njihove smrti, a u drugom broju o Đ. Jakšiću. U trećem broju, pored članka O. Bihalji Merina »Rastanak sa 1949«, objavljene su i dve rezolucije Kongresa književnika Jugoslavije.

U časopisu trebalo je sa više plana obrađivati književnost jugoslovenskih naroda.

U odnosu na albansku književnost napravljeni su gotovo isti propusti kao i u odnosu na jugoslovensku književnost. Tu je, posle prikaza Naima Frašerija, romantičara i osnivača albanske književnosti, obrađen Međeni, pesnik koji je zastupao novi, socijalni pravac u albanskoj književnosti između dva svetska rata. U trećem broju objavljen je članak o Fanu S. Noliu najsnažnijem pretstavniku savremene albanske književnosti. Međutim u člancima ove vrste trebalo bi zahvatiti mnogo dublje i šire u životno delo književnika, sa kojima se velika većina naših ljudi tek danas upoznaje. Naim Frašeri, na primer, pretstavljen je samo sa nekoliko odlomaka iz njegove ljubavne lirike, gde je on uostalom najmanje dao i što ga, ni u kom slučaju, ne može pretstaviti kao pravog pesnika preporoditelja. Ovo se isto može reći i za biografski prikaz koji je veoma kratak i prilično sumaran.

U časopisu su od naročitog interesa pokušaji mladih i najmlađih. Iz broja u broj, sve se više javljaju mladi trudbenici na polju književnosti. Sa njima se uzdiže i raste mlada manjinska književnost. Redakcija im zato mora posvetiti punu pažnju; ona mora podizati postepeno kriterijum u ocenjivanju radova — da uči mlade pisce na njihovim greškama. Samo ovako će se podići i kvalitet literarnih priloga i nivo časopisa.

REPUBLIKA

Decembarski broj »Republike« ima zanimljivih priloga. Pre svega treba istaći kritičke priloge: esej Marijana Matkovića »Osjećaj stvarnosti u hrvatskoj prozi« i članak Slavka Pavešića »Povodom zbornika »Jugoslovenska poezija««. Matković pokušava sintetički da obuhvati izraz hrvatske proze od Ante Kovačića, Novaka, Djalskog, Kozarca i drugih, preko perioda hrvatske Moderne do savremenih pisaca, polazeći od teze »osjećaja stvarnosti«. Sažeto daje sudove koji nisu šire i dublje obrazloženi ali su interesantni deluju ubedljivo onako kako su postavljeni, ma da zahtevaju mnogo širi plan. Slavko Pavešić je povodom zbornika »Jugoslovenske poezije« dodirnuo i postavio mnoge probleme koje zbornik neosporno nameće, ali iznosi i neke tvrdnje i mišljenja s kojima se ne možemo složiti. Tvrdnja da Dušan Vasiljev nije unošen ranije u antologije nije tačna, (»Antologija savremene srpsko-hrvatske lirike«, Antologija »Misli«). Pavešić netačno ocenjuje u svom prikazu značaj Vojislava Ilića za srpsku poeziju i njen razvoj. I druge postavke Pavešića su za diskusiju: pitanje nekih Šantićevih pesama (»Veče na školju«, i »Sijači«), pitanje unošenja u antologiju odlomaka iz većih dela Laze Kostića. No pored ovoga ima mnogo tvrdnji koje je Pavešić tačno postavio, na primer: neunošenje u zbornik Šenoe, Matoša, A. B Šimića i dr.

U ovom broju objavljeno je sedam pesama Marina Franičevića sa tematikom iz narodnooslobodilačke borbe. Dvestagodišnjicu Geteovog rođenja časopis je obeležio donošenjem niza Geteovih pesama u čitkom i tečnom prevodu Dobriše Cesarića i Dragutina Tadijanovića. O samom značaju Geteove pojave nije, nažalost, doneseno ništa. Prozu objavljuju: Vladan Desnica — odlomak iz romana, gde se epski široko i sa ironijom daju slike i ljudi iz fašističke Italije, i Janko Đonović, odlomak iz dnevnika »Pod Gran Sasom« u kome se priča o teškim trenucima zarobljenika koji su pobegli iz logora.

Pozorišni pregled Ervina Šinka o premijerama (Šo: »Đavolov učenik« i Molijer: »Uobraženi bolesnik«) u zagrebačkom Narodnom kazalištu, pisan je ubedljivo i sigurno.

Beležaka ima nekoliko: one koje se odnose na književnost opšteg su karaktera i nekako prigodne, a ostale imaju karakter kulturne hronike u novinama. Književni časopis mora da ima jedan drugačiji način beleženja pojava. Informativno-novinarski zabeleženo je nekoliko važnih kulturnih događaja (Otvaranje Umetničke galerije na Cetinju, otvaranje Univerziteta u Sarajevu, itd.), ali nema nijedne beleške ni o jednoj knjizi, ma da je ovo književni časopis, i ma da je u bibliografiji zabeleženo da je izišlo preko sto novih knjiga.

M. R.

U stvaralaštvu mladih i najmlađih zasad dominira poezija; manje je zastupljen esej, najmanje pripovetka. Među pesnicima se ističu: Redžep Hodža, kome se mora prebaciti izvesna nejasnoća u izrazu, E. Đerčeku i S. Ajdini, a od najmlađih naročito treba istaći talentovanog B. Bokšija, koji mnogo obećava. H. Agani pokazuje dosta smisla za esej. Interesantno je napomenuti da se među pesnicima nalazi i jedna omladinka. Remzija Cara, koja je u pesmi »Nećemo više da smo slepi« iznela stav naše nove žene prema feredži i zaostalosti.

Što se tiče narodnog folklora, sem zabeleženih novih narodnih pesama, što pretstavlja prilog u tom pravcu, nije se pošlo pravim putem: donete stvari su već bile ranije objavljene. Pored toga epska pesma »Halilova ženidba« je neobično duga i zauzela je puno prostora.

Hronika, koja je u prvom broju bila prilično oskudna, u drugom je kvalitativno narasla, ali još uvek nije ono što treba da bude. U trećem broju nije se imalo mere šta sve treba objaviti — doneti su članci od opšteg značaja. Kako članak o pozorištu »Pozorište — vekovno ogledalo čoveka i ljudskog društva«, od A. Šalje, tako i onaj o narodnom prosvećivanju »Narodna vlast za narodnu prosvetu«, od H. Vokčija, po načinu obrade i dužini nikako nisu spadali u hroniku. Njih je trebalo sa izvesnim prepravkama uvrstiti u prvi deo časopisa kao generalne članke. Sem toga, u trećem broju nema ni recenzije, ni bibliografije, što je isto tako propust.

Jezik u časopisu je, koliko je to moguće, utvrđen, jer mu se poklanja dovoljna pažnja. Ipak, treba se čuvati književnih reči i izraza koji otežavaju jezik, čine ga nerazumljivim za širi krug čitalaca.

Može se bez preterivanja reći da je »Jeta e re« s tehničke strane dosad najbolje opremljena knjiga koja je izašla na Kosmetu, kako po formi i po najmanjem broju štamparskih i drugih grešaka, koje su, u postojećim prilikama, sa oskudnim tehničkim sredstvima i nedovoljno kvalifikovanim ljudstvom, gotovo neminovne.

* * *

»Jeta e re« je u prvoj godini svoga izlaženja, i pored izvesnih slabosti koje su se naročito ispoljile u trećem broju, kao prvi literarni časopis u istoriji šiptarskog naroda Kosova i Metohije sa malo kadrova i bez iskustva, sa oskudnim tehničkim sredstvima — postigao vidne rezultate. On je uspeo da okupi oko sebe dobar broj ljudi koji se bave književnošću, da zainteresuje široke slojeve intelektualnih radnika, ne samo na Kosovu i Metohiji, za razna književna i kulturna pitanja, da se kao književni časopis afirmira, stekne reputaciju među Šiptarima naše zemlje.

Proslava stogodišnjice rođenja M. Emineskua u Vojvodini

U Vršcu je Klub rumunskih pisaca i publicista pri Savezu kulturno-umetničkih društava svečano proslavio stogodišnjicu rođenja velikog rumunskog pesnika Mihaila Emineskua (1850—1889).

Na proslavi, književnik Radu Flora govorio je o poetskom delu Mihaila Emineskua a članovi Rumunskog pozorišta i Narodnog pozorišta »Sterija« iz Vršca recitovali su Emineskuove pesme u originalu i u srpskim prepevima.

Aktivnost pozorišta NR BiH u prošloj godini

Drama i opera Pozorišta NR BiH u Sarajevu, dale su u toku 1949 godine, sa gostovanjima u unutrašnjosti Republike, 303 predstave koje je posjetilo 146.214 ljudi.

Dato je šest dramskih premijera: »Duboko je korijenje«, od Džemsa Gou-a i Arno d'Iso-a, u režiji Ognjenke Milićević, »Tartifa«, od Molijera, u režiji Nike Miličevića, »Glava šećera«, dramatizacija pripovijetke Milovana Glišića u režiji i dramatizaciji Vase Kosića, »Don Žuan«, od Moliera, »Pokojnik« od B. Nušića, »Kir Janja« od Sterije Popovića, u režiji Borivoja Hanauske. Igrane su, zatim, još ove drame: »Gospoda ministarka« od B. Nušića, »Dan odmora« od Katajeva, »Dundo Maroje« od M. Držića, »U agoniji« od M. Krleže.

Opera je imala pet premijera: »Poljubac« od B. Smetane, u režiji D. Fijale, dirigent Konstantin Bernhard, »Madam Beteflaj« od G. Pučinia, u režiji Golovina, dirigovao Ivan Štajcer kao gost, a zatim Mladen Pozajić, »Koštanu« od Petra Konjovića, u režiji D. Fijale, dirigent Ivo Štajcer, »Pikovu damu« od Čajkovskog u režiji profesora Osipa Šesta kao gosta, dirigent Konstantin Bernhard, »Kneza Igora« od Borodina, u režiji Osipa Šesta, dirigent Ivan Štajcer. Izvođene su još ove opere: »Trubadur«, »Seviljski brijač«, »Toska«, »Carska nevjesta«, »Ero s onoga svijeta«.

Na gostovanju drame u Mostaru, prikazane su drame: »Tartis«, »Dundo Maroje«, »Glava šećera«, »Duboko je korijenje«.

Opera je gostovala u Tuzli gdje je izvela opere: »Ero s onoga svijeta«, »Toska«, »Madam Baterflaj«, a zatim dala jedan koncertni program sa baletom.

Narodno pozorište iz Banje Luke, gostovalo je u Sarajevu i prikazalo komediju »Ostrvo mira« od E. Petrova, u režiji Lojze Štandekera, »Krčmarica Mirandolina« od Goldonija, u režiji Manje Figenvald. Na ovim pretstavama pokazalo se da je i ovo naše pozorište poslije oslobođenja napravilo vidan napredak u svom razvitku i da je postalo značajan kulturno-umjetnički činilac u društvenom životu Bosanske Krajine.

Balet opere Narodnog pozorišta iz Beograda, na gostovanju u našem glavnom gradu, prikazao je »Ohridsku legendu« od Stevana Hristića koju je dirigovao sam kompozitor, zatim »Kopeliju« od L. Deliba, dirigent Bogdan Babić.

U našoj Operi gostovali su ovi umjetnici iz drugih republika: Milan Stagljar iz Osijeka (Marko u »Eri s onoga svijeta«), Ante Marušić iz Zagreba (Kavaradosi u »Toski«), Nada Tončić iz Zagreba (Đula u »Eri s onoga svijeta«), Žarko Cvejić iz Beograda Don Bazilijo u »Seviljskom brijaču« i Marko u »Eri s onoga svijeta«), Dragica Martinis iz Zagreba koja je pjevala naslovnu ulogu »Toske«, Paško Duplančić iz Zagreba (Marko u »Eri s onog svijeta«), Boris Marinov iz Zagreba (Mićo u »Eri s onog svijeta«).

R. R.

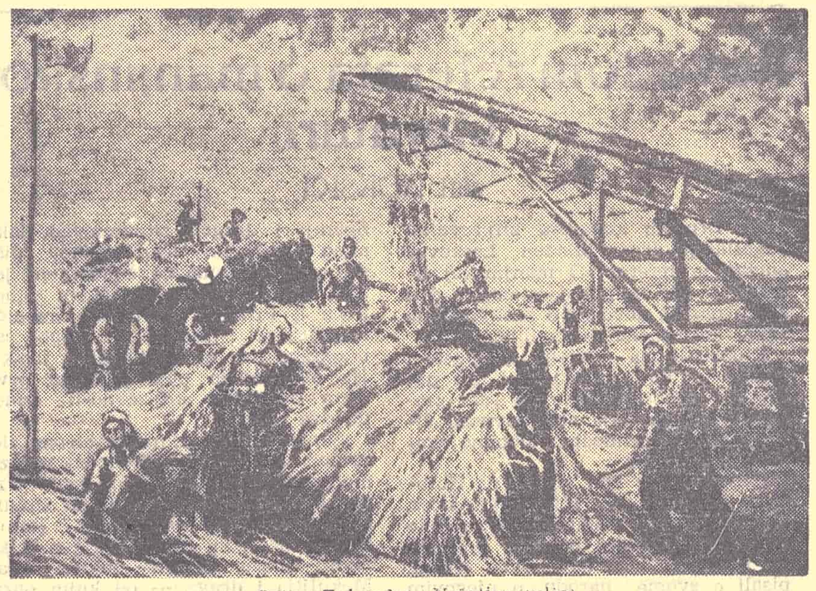

Petar Zubarda: Vršalica (ulje)

Uspješna kulturno-umjetnička i prosvjetna djelatnost radničkih sindikata Bosne i Hercegovine

U Sarajevu, u razdoblju od 1921 do 1945, tavorilo je jedno jedino radničko kulturno-umjetničko društvo i to pod skutom socijal-patriota.

Poslije oslobođenja položaj se i ovdje sasvim izmijenio. Pored velikih postignuća u kulturnom životu naše Republike (Univerzitet, Opera, Pozorište u Tuzli, Državna škola za likovnu umjetnost, Državna škola za primijenjenu umjetnost, Državna muzička škola, Državna srednja glumačka škola, zatim niz drugih kulturno-naučnih ustanova i organizacija), o tome govore činjenice o snažnom razmahu kulturnog života u našem sindikalnom pokretu. Danas imamo 75 radničkih kulturno-umjetničkih društava sa oko hiljadu aktivnih i četrdeset hiljada pomažućih članova, imamo dvadeset kulturno-umjetničkih aktiva. U 1949, od 1 januara do 30 oktobra, naši sindikati su u oblasti kulturno-umjetničkog, prosvjetnog, vaspitnog i političkog rada, ostvarili ove rezultate: održano je 12.618 predavanja, koja je slušalo 367.234 trudbenika; svršilo je analfabetske tečajeve 10.590 radnika; u trećem tromesečju prošle godine radilo je 1518 kružoka za izučavanje marksizma-lenjinizma, koje je posjećivalo 10.030 slušalaca; radilo je oko 36.000 čitalačkih grupa sa oko 600.000 slušalaca; tečajeve osnovnih znanja završio je 1.921 radnik; škole za opšte obrazovanje pohađalo je oko 600 radnika; u deset većih preduzeća kolektivi su izdavali svoje listove. Prije rata imali smo 5—6 radničkih domova, sada 28; nismo imali nijedan radnički bioskop, sada 33, biblioteka — desetak, sada — 579, čitaonica — 5, sada — 67, crvenih kutića — nijedan, sada 364.

Radnička kulturno-umjetnička društva Bosne i Hercegovine ostvarila su u protekloj godini jedan impozantan rezultat: posjetila su hiljadu radnih kolektiva naše Republike i dala im kulturno-umjetničke priredbe. Sa borbenim i umjetničkim pjesmama, sa folklornim plesovima, sa naprednim pozorišnim komadima, ona su posjetila naše industriske centre, daleka šumska radilišta, gradilišta Petoljetke, zabačene varošice, u kojima teško dosad da je bilo kulturno-umjetničkih priredbi. A ko nije bio u ovakvim posjetama, sa drugovima, taj ne može da dovoljno zna koliko je pozitivan ovakav kontakt sa našim trudbenicima u nutrašnjosti. Naši trudbenici, kad ih posjete kulturno-umjetnička društva, vide, u prvom redu, da na njih misle drugovi u centrima, da ih cijene i vole, a zatim se i oni razonode i obogate sugestivnim slikama umjetnosti.

Sarajevska radnička kulturno-umjetnička društva: »Proleter«, »Vaso Miskin Crni«, »Vladimir-Valter Perić«, »Metalac«, »Mladen Stojanović«, »PTT«, omladinsko kulturno-umjetničko društvo »Miljenko Cvitković«, zatim društva iz većih gradova naše Republike, učinila su najveći broj tih posjeta kolektivima, prevaljujući često po nekoliko stotina kilometara da bi dali kulturno-umjetničku priredbu. Ona su, zatim, osim plodnog djelovanja u svojim mjestima i užim kolektivima, učestvovala na dva republička festivala, posjetila gradilišta na Autoputu i gradilišta u drugim bratskim republikama. Za takvu svoju široku i intenzivnu djelatnost, koja je iziskivala velike napore i požrtvovanost naša radnička kulturno-umjetnička društva stekla su lijepu popularnost kod desetine hiljada naših trudbenika i priznanja i novčane nagrade od Glavnog odbora sindikata BiH, od naših ministarstava, Saveza kulturno-prosvjetnih društava i drugih ustanova i organizacija. Treba naglasiti da je upravo 1949 godina u radu i razvitku naših radničkih kulturno-umjetničkih društava pretstavljala odlučnu preokretnicu: ona su prerasla u društva koja su podizanjem svojih kadrova postigla veći kulturno-umjetnički nivo u svom radu, i tako se osposobila da stvarno mogu da kulturno-umjetnički djeluju među najširim slojevima naših trudbeničkih masa u gradu i na selu.

Naši sindikalni forumi i naši kulturni radnici u sindikalnom pokretu već su poveli borbu da se u ovoj godini u svim većim preduzećima osnuju radnička kulturno-umjetnička društva, a u manjim kulturno-umjetnički aktivi, da, na taj način, sistematskom i neprekidnom kulturnom djelatnošću budu obuhvaćeni naši radni ljudi u razmjerama koje iziskuje naš Petogodišnji plan.

R. R.

Rad udruženja likovnih umetnika Crne Gore

Na svojoj godišnjoj skupštini, održanoj početkom jula prošle godine u Hercegnovom, članovi Udruženja likovnih umjetnika Crne Gore odlučili su da na Dan Republike otvore četvrtu redovnu izložbu svojih radova. Crnogorski umjetnici ispunili su svoju obavezu i 19 slikara i vajara izložilo je u prostorijama novootvorene Umjetničke galerije na Cetinju 84 umjetnička rada.

Baš ovih dana Udruženje navršava četiri godine plodnog rada. Iako je jedno od najmlađih u našoj zemlji i bez ikakvih tradicija ovo Udruženje je sa svoje strane mnogo doprinijelo kulturnom preobražaju svoga kraja. Svaka njihova izložba bila je značajna kulturna manifestacija ove Republike. Taj doprinos je utoliko veći što su crnogorski umjetnici iskreno i od srca shvatili svu veličinu izgradnje socijalizma u našoj zemlji i nastojali da toj novoj društvenoj stvarnosti daju što bolji likovni odraz u svojim djelima. Nema nijednog člana Udruženja koji nije za vrijeme izgradnje Omladinske pruge Nikšić—Titograd ostao na radilištu ovog najvećeg objekta prve polovine Petogodišnjeg plana NR Crne Gore bar deset dana. Mnogi od njih su samoinicijativno potražili motive za obradu i na ostalim velikim gradilištima naše domovine.

I kroz slikanje pejzaža, koji su najbrojnije zastupljeni na svim izložbama, crnogorski umjetnici su nastojali da našim radnim ljudima dočaraju bogatstva prirodnih ljepota svoga zavičaja za koji se toliko krvi prolilo u toku Narodnooslobodilačke borbe i u kojem se danas radnim herojstvom čitavog naroda stvara bolji i srećniji život, a ujedno mijenja lik prirode.

Skoro svi izloženi radovi otkupljeni su i to većinom od strane najviših državnih i kulturnih ustanova, zatim od raznih škola, a dobar dio biće smješten u Umjetničkoj galeriji na Cetinju.

Za ove četiri godine Udruženje je uspjelo da stvori dobar likovni podmladak. Škola primijenjene umjetnosti u Hercegnovom ima danas oko 60 učenika, a u idućoj godini izaći će iz nje prva generacija mladih slikara i vajara. Nastavni kadar ove škole uglavnom sačinjavaju članovi Udruženja. Škola ima više otsjeka: za dekorativno slikarstvo, za vajarstvo, scenografiju i grafiku a uskoro će biti otvoreno i keramičko odjeljenje.

Svakako najveći uspjeh rada ovog Udruženja leži u tome što je četiri godine svog postojanja obilježilo sa četiri izložbe, koje su tako dobro zapažene od strane publike, a vrlo malo od umjetničke kritike. Uopšte uzev kritika nije nimalo pomogla crnogorskim umjetnicima, što je utoliko teže, jer se oni nalaze na sasvim novim pozicijama u svom umjetničkom stvaralaštvu. Treba imati u vidu da je dobar dio članova Udruženja akademski obrazovan i da su to nekadašnji đaci raznih starih i stranih škola često dekadentnih i formalističkih pravaca, zbog čega je konstruktivna i zdrava umjetnička kritika mogla mnogo da pomogne. Ipak likovni umjetnici Crne Gore umjeli su da okrenu svoje lice našoj socijalističkoj stvarnosti i da kao njeni aktivni graditelji dadu veći broj radova, koji pored umjetničke imaju i dokumentarnu vrijednost za našu Narodnooslobodilačku borbu i izgradnju socijalizma do danas. Ujedno, oni su se borili da nađu novi pravac u likovnom stvaralaštvu, koji bi najbolje odgovorio duhu epohe u kojoj žive. Majstor slikar Milo Milunović i Petar Lubarda bili su nagrađeni od strane Komiteta za kulturu i umjetnost Vlade FNRJ, odnosno od Vlade FNRJ. Likovni umjetnici Crne Gore, po završetku svoje četvrte izložbe, organizovali su prvu stručnu diskusiju. Prvi put se pošlo od jednog do drugog izloženog rada i pojedinačno se diskutovalo o svakom od njih. Ova prva diskusija otkrila je niz neriješenih problema a prije svega ukazala na to da Udruženje nije dovoljno poklonilo pažnje idejno-stručnom uzdizanju, a takođe ni ideološko-političkom radu među članovima. Diskusija je postavila kao imperativ ovom Udruženju da se što češće održavaju slični sastanci i diskusije.

Dosadašnji razvojni put ovog Udruženja mogao bi se, donekle sagledati i kroz prizmu jedne manje uporedne statistike. Na sve četiri izložbe bilo je prikazano oko 450 radova. Broj umjetnika koji su izlagali stalno je opadao, tako da ih je na trećoj izložbi bilo skoro dva puta manje nego na prvoj. To je došlo zbog toga što su pojedinci uvidjeli da im je radi sticanja profesionalnog majstorstva potrebno duže učenje. Njima je narodna vlast izišla u susret, tako da su danas slušaoci likovnih škola i akademija. Izuzetak čini mladi slikar Aco Prijić koji kao samouk pokazuje od izložbe do izložbe sve veći uspon. Kvalitet njegovih radova bio je naročito zapažen na posljednjoj izložbi.

Na izložbama je zapaženo da pojedini umjetnici nalaze izvor tema i u djelima naših velikih književnika, kao na primjer u životu i radu pjesnika Njegoša (Luka Stanković: »Njegoševa učionica«. »Njegošev put u manastir Savinu« i dr.). Takvi motivi oživljavaju uspomenu na naše velike pisce. Savo Vujović inspirisao se nekim Njegoševim stihovima, dok je mladi vajar Luka Tomanović sa manje uspjeha pokušao da psihološki prodre u lice narodnog junaka Vuka Mandušića u momentu kad gleda prelomljeni đeferdar (završna scena iz »Gorskog vijenca«).

U diskusiji koja je vođena u Udruženju konstatovano je da je s likovne strane ova izložba dosad kvalitativno najbolja i da se ispoljio veliki napredak pojedinih umjetnika. Glavni nedostatak izložbe leži u tome što je izložen srazmerno mali broj tematskih radova i uopšte kompozicija. Petar Lubarda, pretsjednik Udruženja, ovako je rezimirao tok diskusije:

»Na ovoj izložbi vidjeli smo većinom pejzaže koji prikazuju karakterističnе ljepote naše domovine. Tematika je bila nedovoljno zastupljena ma da su radovi sa temom socijalističke izgradnje bili na istoj likovnoj visini kao i pejzaži, koji su već davno zauzeli svoje mjesto u našem likovnom stvaranju. Čak su tematski radovi kod pojedinaca daleko bolji od pejzaža istih slikara.

Pripremajući se za ovu izložbu mi nijesmo ni išli linijom da damo što više tematskih radova, jer smo tu još uvijek malo iskusni. Osim toga, koristeći i to malo iskustva kao i iskustvo naših kolega iz drugih republičkih udruženja mi smo stali na stanovište da izložimo samo onaj materijal koji pojedinačno svaki od članova Udruženja može najbolje da savlada. Likovni umjetnici nijesu se ovoga puta prihvatili nekih većih tematskih radova, ne zbog toga što im nijesu poželjni motivi iz socijalističke izgradnje, već zbog toga što u vezi s tim hoćemo prvo da riješimo izvjesne likovne probleme kako bismo studioznije, zrelije i likovno bolje formirani prišli aktuelnoj tematici i dali joj dostojan i visoko likovni izraz«.

Aleksa BRAJOVIĆ

O jednoj muzičkoj smotri

(Nastavak sa prve strane)

nistarstva železnica, koji danas sa uspjehom daje samostalne koncerte ili folklorna grupa kulturno-umetničkog društva »Kočo Racin« iz Skoplja koja je preuzela ulogu profesionalnog ansambla narodnih igara NR Makedonije itd. Naši umetnički kolektivi kao radio-horovi, ansambli narodnih igara pojedinih republika, ansambl Doma armije i drugi, u mnogome su popunjeni kadrovima iz sindikalnih društava. Razvijenija umetnička društva ostvarila su i takve mogućnosti da u okviru svojih solističkih sekcija obezbede najtalentovanijim članovima stručno umetničko uzdizanje (npr. umetničku sekciju solo pevača društva »Abrašević« iz Beograda vodi pedagog pevanja, profesor Muzičke akademije).

Kao jedna od visokih formi ovoga rada je i okupljanje instrumentalista razbacanih po raznim preduzećima u zajedničke kolektive duvačke, gudačke, pa čak i simfoniske orkestre. Pojedinac instrumentalista koji u svome preduzeću nije značio mnogo, u ovom kolektivu je pretstavljao dragocenu pomoć. Sa puno volje i istrajnosti pristupili su ovi kolektivi spremanju i ozbiljnijih dela orkestarske literature kao npr. Šubertove ha-mol simfonije (društva »Pavao Markovac« iz Zagreba i »Svetozar Marković« iz Novog Sada), Betavenove Romanse Ef-dur (»Abrašević« iz Beograda), Simfoniskog kola od Gotovca (»Pavao Markovac«) i dr. U ovakvim orkestrima omogućeno je članovima da se upoznavanjem spremanjem raznovrsnih muzičkih dela uz stručno rukovodstvo, uzdižu i kolektivno u orkestru i pojedinačno na svome instrumentu, a da sami orkestri gostovanjem po preduzećima, fabrikama itd. doprinose upoznavnju naših masa sa ovom vrstom muzičke literature.

Veliki deo programa Savezne smotre sindikalnih umetničkih društava obuhvatile su priredbe muzičkih sekcija. Nastupi horova, orkestara i pojedinaca solista podvukli su pozitivne rezultate koje su ova društva postigla u svom radu na negovanju muzičke umetnosti. Orkestri koji su nastupili na smotri, kao najbolji kolektivi ove vrste, dali su programe koji pored ozbiljnog studioznog rada zahtevaju i rutiniranost orkestarskog sviranja. Ma da su pojedini orkestri uzeli program iznad svojih tehničkih mogućnosti utisak sa nastupa orkestara je zadovoljavajući. Svojim kvalitetima, uvežbanošću i dobrom interpretacijom naročito su se istakli duvački orkestar društva »Lojze Hohkraut« iz Trbovlja koji je, nagrađen prvom nagradom, istupio i na završnoj svečanosti, i gudački orkestar društva »Ivan Cankar« iz Celja. Znatan uspeh je pokazao i simfoniski orkestar društva »Pavao Markovac« iz Zagreba koji je među orkestrima ovog sastava pokazao najbolje rezultate na smotri.

Pored nastupa solista, uglavnom vokalnih, od kojih je na smotru izašao relativno mali broj nagrađeni pevači odlikuju se dobrim i zdravim glasovnim materijalom koji zaslužuje negu), poseban značaj je imao dvodnevni nastup pevačkih horova koji je privukao veliku pažnju posetilaca. Horsko pevanje omogućuje da muzikalni pojedinac bez ikakve teoretske spreme može učestvovati u reprodukovanju muzičkih dela, i kroz nju se izgrađivati. Radi toga je ovaj oblik muzike najrasprostranjeniji u masama. Programi sa kojima je jedanaest najboljih naših sindikalnih horova istupilo na Saveznoj smotri istakli su da je negovanje horske muzike uzelo snažnog zamaha u našim amaterskim društvima, kao i to da su ovi kolektivi danas već u mogućnosti da savladaju i najteže horske partiture. Realizacije Desete rukoveti od Mokranjca, koju je dao hor društva »Abrašević« iz Beograda (pogotovo pri izvođenju na završnoj svečanosti), »Razgovora sa četom« od Odaka (»Kolo« iz Šibenika) ili »Primorskih napeva» od Mokranjca (»Branko Cvetković« iz Beograda), date su kvalitetom kojim bi se mogao ponositi i svaki profesionalni hor. Ovi primeri nisu usamljeni na smotri horova: ostvarenja dela makedonske horske muzike koje je dao hor društva »Kočo Racin« iz Skoplja, »Putovanja sunca« od Paraća — društvo »Jedinstvo« iz Splita, XI rukovet od Mokranjca i III rapsodija od Odaka (društvo »Svetozar Marković« iz Novog Sada), uz manje primedbe u pogledu interpretacije, dikcije, ujednačenosti ili zvučnosti hora, zaslužuju pažnju i pohvalu. U celoj grupi horova posebno se isticao hor društva »Kolo« iz Šibenika (nagrađen prvom nagradom) koji je u najvećoj meri zadovoljio ujednačenošću glasovnih deonica i gipkošću zvuka iznenađujućom s obzirom na vrlo veliki broj pevača.

Posmatrajući rezultate Prve savezne smotre sindikalnih umetničkih društava kroz njene muzičke priredbe uz visoka postignuća i u drugim granama umetničke delatnosti (dramske i likovne umetnosti kao i rad sekcija narodnih igara), i uočivši ogroman napredak koji su naša sindikalna društva postigla u posleratnom periodu, može se sa puno poverenja i optimizma gledati na njihov dalji rad i napredak.

B. A.

BIBLIOGRAFIJA

Vladimir Nazor: **Izabrane pesme**, redaktori Marin Franičević i Vladimir Popović, izdanje »Prosvete«, Beograd, 1949, ćirilicom, strana 286, cena 80 dinara.

Prežihov Voranac: **Borba u tuđini**, evropski putopisi. Sadržaj: Na petom spratu, Vašar belih ljudi, Pankrac, Na mrtvoj tački, Hladna zemlja — topla srca, Pariz, U zemlji modernih čuda, Bugarska. Sa slovenačkog preveo Tone Potokar, izdanje »Matice Srpske«, Novi Sad, 1949, ćirilicom, 272 strane, cena ?

Redakcioni odbor

Jovan Popović, Čedomir Minderović, Marijan Jurković, Ivan Potrč, Vjekoslav Kaleb, Isak Samokovlija, Janko Đorović i Dmitar Mitrev

PRETPLATA ZA KNJIŽEVNE NOVINE
Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 mes. 70 dinara i na godinu dana 140 dinara.

Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara.

Rukopisi se ne vraćaju.
Broj čekovnog računa 101-9060378
Poštanski fah 617

Odgovorni urednik: Jovan Popović. Beograd, Francuska broj 7 — Štamparija »Borba« Beograd Kardeljeva 21